

TARTU ÜLIKOOL

Pärnu kolledž

Mirell Eksi

**TARTU ÜLIKOOLI PÄRNU KOLLEDŽI
ETTEVÕTLUSERIALA VILISTLASTE
ETTEVÕTLUSPÄDEVUSTE TÖÖALANE
RAKENDAMINE**

Lõputöö

Juhendaja: Iлона Kandelin, MBA

Pärnu 2024

Soovitan suunata kaitsmisele

(allkirjastatud digitaalselt)

Ilona Kandelin

Kaitsmisele lubatud

TÜ Pärnu kolledži programmijuht

(allkirjastatud digitaalselt)

Margus Kõomägi

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

(allkirjastatud digitaalselt)

Mirell Eksi

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Ettevõtlusharidusteenuse arendamine	7
1.1. Ettevõtluse olulisus ühiskonnas	7
1.2. Ettevõtlushariduse areng ja kaasaegsus.....	10
1.3. Teoreetiliste teadmiste ja rakendamise vahelised seosed ning lahknevused...	17
2. Uuring Pärnu kolledži ettevõtluseriala vilistlaste omandatud ettevõtluspädevuste töölalasest rakendamisest	24
2.1. Pärnu kolledži ettevõtluseriala õppekava tutvustus ja uurimismeetod.....	24
2.2. Uurimistulemuste tõlgendamine	27
2.3. Järeldused ja ettepanekud.....	35
Kokkuvõte	41
Viidatud allikad.....	43
Lisa 1. Struktureeritud küsimustik	48
Summary	54

SISSEJUHATUS

Nii riigi kui ka Euroopa Liidu huvi ettevõtlusalase õppe arendamise vastu on suurenenud. Seetõttu on oluline läbi viia teaduslikke uuringuid üliõpilaste tööellu suundumisest, ettevõtluspädevuste rakendamisest ja ettevõtlushariduse ning -programmide mõjust üliõpilasele. Uuringud aitavad täiendada ettevõtluspädevuse mudelit ning seeläbi teha parendusettepanekuid ettevõtlusalaste õppekavade parendamiseks.

Pidevalt muutuvad oskusvajadused dünaamilisel tööturul kasvatavad nõudlust ettevõtlushariduse järele (Tilk *et al.*, 2024, lk 1-2), mistõttu on vajadus õppekava täiustamise järele pidevalt oluline, et püsida ettevõtlusmaastikuga sarnases tempos. Ettevõtlushariduse õppekava aluseks on aga ettevõtluspädevused, mis annavad baasi ettevõtluskeskkonnas toimetulekuks (Venesaar *et al.*, 2018, lk 127). Ettevõtluspädevused moodustavad terviku oskustest, hoiakutest ja teadmistest, mis on olulised õppija ettevõtlikkuse arenguks, toimetulekuks töö- ja igapäevaelus ning väärtuste loomiseks ideede elluviimisel (Arro, *et al.*, 2018, lk 30). Riigi vaatepunktist on ettevõtlushariduse nõudluse põhjusteks näiteks aktiivse ettevõtluse positiivne mõju majandusarengule (Dhaliwal, 2016, lk 4262-4264). Ettevõtlik mõtlemine hõlmab ärivõimaluste äratundmist ning innovaatilist mõtlemist (Grzybowska & Łupicka, 2017, lk 250-251). Nii juhtide kui ka ettevõtjate tööülesanded hõlmavad sarnaste oskuste kasutamist, mistõttu hindab tööandja töötaja ettevõtlikku mõtteviisi ning arusaama organisatsiooni toimimisest ja väärtustustest (Pepple & Enuoh, 2020, lk 54). Kui töötaja tunneb oma organisatsiooni, on ta tutvunud organisatsiooni väärtuste, visiooni ja missiooniga, et anda enda panus antud organisatsiooni jätkusuutlikuks toimimiseks. Kuid selleks, et ettevõtlusharidust arendada ja sotsiaalselt vastutustundlikke

potentsiaalseid töötajaid välja koolitada, on vaja ressursse. Ettevõtlushariduse arendamise üheks murekohaks on inimressursside puudus (õppejõud) ning hariduse rahastamine (Euroopa Komisjon, 2012, lk 7).

Vaatamata probleemile, on sellegipoolest nii Eestis kui ka mujal maailmas ettevõtlushariduse raamistik pidevalt arendamisel. Sealhulgas on Eesti Haridus- ja Teadusministeerium algatanud programmi nimega Edu ja Tegu, mis arendab Eesti ettevõtlusharidust, et luua ettevõtlusega seotud õppekavade ühtset ja sidusat õppemeetodit dünaamilises ja kiirelt muutuv keskkonnas. Programm sai rahalist toetust Euroopa Sotsiaalfondilt ning Eesti Haridus- ja Teadusministeeriumilt. Programmi nimeks on „Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemne arendamine kõigil haridustasemetel“, mille pealkiri mainib, et ettevõtlusõpet laiendatakse igale haridustasemele. (Partei, 2023, lk 4)

Juba tegutsevad ettevõtjad on ühel meelel, et kõrgharidusega vilistlaste teadmisi ja oskusi ei saa kõrvutada kogemuslikul teel saadud teadmistega (Pepple & Enuoh, 2020, lk 50-51). Seetõttu on kasvanud nõudlus praktilise lähenemise järele (Lima *et al.*, 2015, lk 1033). Probleemiks on puudulikud andmed selle kohta, kuidas ettevõtluseriala vilistlased rakendavad saadud ettevõtlusalaseid pädevusi oma ametikohtades (ettevõtlustegevuses või palgatöötajana) ning millised on tulemuslikud väljundid. Tulemuslikkus väljendub vilistlase toimetulekus suunduda tööellu ning oskuslikkuses kasutada koolis omandatud teadmisi ja praktilisi kogemusi. Probleem tuleneb vajadusest õppekava täiendada ning on aktuaalne seetõttu, et tänapäeval on oluline innovaatiline lähenemine ettevõtlusele, sest see aitab mõista uuenduslikku digitehnoloogiat ja pidevalt muutuvaid trende (Felicetti *et al.*, 2024, lk 315). Seetõttu peaksid ka ettevõtluseriala õppekavad sisaldama innovaatilisi õppeaineid.

Lõputöö eesmärk on esitada Tartu Ülikooli Pärnu kolledži (edaspidi „Pärnu kolledž“) ettevõtlusosakonnale soovitusi ettevõtluse ja projektijuhtimise õppekava parendamiseks. Antud lõputöö eesmärgist tulenevad uurimisküsimused:

1. Milliseid ettevõtluspädevusi Tartu Ülikooli Pärnu kolledži ettevõtluseriala vilistlased rakendavad tööalaselt?
2. Millistest ettevõtluspädevustest jääb Tartu Ülikooli Pärnu kolledži ettevõtluseriala vilistlastel tööalaselt puudu?

Teoreetiline osa põhineb nii Eesti kui ka rahvusvahelistel teaduslikel uuringutel ja organisatsioonide dokumentidel, mis kajastavad ettevõtluse mõju majandusele ja indiviidile, ettevõtlushariduse arengut, ettevõtluspädevuste mudeleid, teoreetiliste teadmiste ja rakendamise vahelisi seoseid ning lahknevusi ja ülevaatlikult tööturu nõudlust.

Lõputöö koosneb kahest peatükist, mis jagunevad omakorda alapeatükkideks. Esimene peatükk jaguneb kolmeks alapeatükiks. „Ettevõtluse olulisus ühiskonnas“ on esimene alapeatükk, mis on siduv sissejuhatus järgmisse alapeatükki. Tutvudes ettevõtlusega kui olulisuse rolliga ühiskonnale, on järgnevat alapeatükki „Ettevõtlushariduse areng ja kaasaegsus“ lihtsam mõista. Alapeatükis tuuakse välja ettevõtlushariduse aktuaalsus ja sünd, erinevad võimalused praktiliste oskuste arendamiseks seminarides, riigipoolne õppekava ning viimaks ettevõtluspädevuste mudel. Kolmas alapeatükk selgitab teoreetiliste teadmiste ja rakendamise vahelisi seoseid ning lahknevusi ja toob välja ettevõtluspädevused, mis on ühtlasi ka üks olulisemaid elemente empiirilises uuringus.

Empiirilises osas antakse ülevaade Pärnu kolledži ettevõtlus ja projektijuhtimise õppekavast ning uurimismetoodikast. Uurimuse valimiks on Pärnu kolledži ettevõtluseriala viimase kolme aasta jooksul lõpetanud päevaõppe vilistlased (alates 2021. aastast kuni 2023. aastani). Andmete kogumiseks koostatakse struktureeritud küsimustik ja tehakse Pärnu kolledži dokumendianalüüs. Küsimustik, mis põhineb peamiselt ettevõtluspädevustel, koostatakse *LimeSurvey* keskkonnas. Küsimustiku vastuseid analüüsitakse, tehakse järeldused ja ettepanekud Pärnu kolledži ettevõtlusosakonnale.

1. ETTEVÕTLUSHARIDUSTEENUSE ARENDAMINE

1.1. Ettevõtluse olulisus ühiskonnas

Innovaatiline ehk ajaga kaasaskäiv lähenemine ettevõtlusele toetab majandusarengut, mistõttu ettevõtlus on pidevalt arendatav valdkond nii Eestis kui ka mujal maailmas. Ettevõtluse olulisust käsitletakse järgnevas alapeatükis nii Euroopa Liidu, riigi kui ka indiviidi tasandil. Ettevõtluse olulisus kajastub indiviidi tasandil tema enesevajaduste täitmises, kuid riigi ja Euroopa Liidu tasandil suuremas mastaabis. Euroopa Liitu käsitletakse antud alapeatükis seetõttu, et Eesti on Euroopa Liidu liikmesriik, seega osa sellest ühendusest. Ettevõtlus kui majandustegevus ja ettevõtlusharidus kui akadeemiline valdkond on omavahel tihedalt seotud. Ettevõtlushariduse nõudlus tekib soovist arendada ettevõtlust ja edendada ühiskonna aktiivsust.

Euroopa Liit toetab laialdaselt ettevõtlust, et elavdada ühiskonna aktiivsust ja luua väärtust nii sotsiaalsfääris, kogukonnas kui ka organisatsioonis (Arro *et al.*, 2018, lk 12). Ettevõtluse ja ettevõtlikkuse levik võib tekitada ühtekuuluvustunde ka vähemarenenud riikides ning aidata vähendada tekkinud sotsiaalset lõhet tõrjutud inimeste, töötute, ettevõtjate ja tööliste vahel. Kuid Euroopa Liidu üldine eesmärk on keskenduda ettevõtlikele noortele, sest nemad on riikide tulevikku jätkav põlvkond. Lisaks noortele ettevõtjatele on vajalikud ka väikse ja keskmise ettevõtte töötajad. (Euroopa Ühenduste Komisjon, 2006, lk 3-4) Noorte kaasamine ettevõtlikusse mõttemaailma nende varases eas, võib mõjuda positiivselt tuleviku majandusarengule, õhutades neid looma kunagi ka enda ettevõtteid.

Eestis on peamised ettevõtted valdavalt mikro- ja väikettevõtted. Mikroettevõttes töötab vähem kui 10 inimest ning aastakäibeks on alla kahe miljoni euro,

väikeettevõttes aga kuni 50 töötajat ning aastakäive ei ületa 10 miljonit eurot. (Euroopa Komisjon, 2003) Mikro- ja väikettevõtted on igasuguse piirkonna arengu jaoks äärmiselt olulise tähtsusega (Smallbone & Venesaar, 2004, lk 7). Neid ettevõtteid peetakse majanduse tugisammasteks ning mis avaldavad positiivset mõju piirkonna tööhõivele, innovatsioonile, tehnoloogiaarengule (Gherghina *et al.*, 2020, lk 2) ja riigi maksutulu suurenemisele (Idris, 2016, lk 1). Mikro-, väike- ja keskmise suurusega ettevõtteid nimetatakse terviknimetusega VKEd (Pilt, *n.d.*, lk 1). Iga suurusega ettevõtlus on majandusarengule üldiselt positiivne, kuid antud töös keskendutakse rohkem VKEdele.

Ettevõtjad mõjuvad riigile majandustegevuse sütitajatena, kes aitavad kaasa majandusarengule ja aktiivsele ühiskonnategevusele. Ettevõtja mõjutab nii tööstus- kui ka põllumajandus- ja teenindussektori arengut. Majandusareng on protsess, mille käigus suureneb riigi reaalne sisemajanduse koguprodukt elaniku kohta. Turul toimub palju ärilisi tegevusi ja ettevõtteid luuakse sagedasti. Majandusareng oleneb suuresti ka tööstuskliimast, ressurssidest ja poliitilistest regulatsioonidest antud piirkonnale. USA ja Jaapani majandusajalugu kinnitab, et majandusareng on tiheda ettevõtluse tulemus. (Dhaliwal, 2016, lk 4262-4264) Riigi tasandil on ettevõtluse toetamine ja arendamine oluline eelkõige rahvusvahelise konkurentsivõime suurendamiseks (Wilton, 2008, lk 143). Konkurentsivõime on seotud aga välise ja sise teguritega. Välised tegurid on näiteks välisinvesteeringud ja rahvusvaheliste turgude kõikumised. Sisesed tegurid hõlmavad aga riigi infrastruktuuri, teaduse- ja tehnoloogiaaset, inimressursse ja inimarengutasandeid. (Doan, 2021, lk 65-66) Sisesed tegurid on näiteks tööjõupuuduse probleem, sotsiaalne ebavõrdsus ehk ühtlasi ka majandusliku võimu koondumine väheste inimeste kätte. (Chou *et al.*, 2017, lk 2117; Muñoz & Cohen, 2018, lk 300) Need tegurid mõjutavad iga riigi või territooriumi sisekliimat ja majandustaset. Seega riigi tasandil on ettevõtlus oluline majandusarengule, aktiivsele ühiskonnale, konkurentsile ja maksutulu suurenemisele.

Võimu koondumisel väheste inimeste kätte tekivad monopolid, mis saavad turuhindasid ja majapidamise ostujõudu jõudsalt mõjutada. Monopolid mõjutavad

madalama sissetulekuga majapidamisi rohkem kui kõrge sissetuleku majapidamisi, kuigi kõrgema sissetulekuga majapidamised seisavad silmitsi kõrgemate hindadega. Turgudel tõstavad monopolid oma kaupade hindu ja samal ajal hävitavad nende toodete odavad alternatiivid, mida madala sissetulekuga majapidamised ostavad. (Schmitz & James, 2021, lk 1-2) Monopolide tekkimise ennetamiseks ja vähendamiseks, tehnoloogiaarenguks ja elatustaseme tõstmiseks on ettevõtlustegevuse kasvamine oluline tegur ühiskonnas.

Indiviidi tasandil arendab ettevõtlus algatusvõimet, uuenduslikkust, loovust ja rõhub positiivselt enesekindlusele (Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee, 2006). Lisaks eelnevale on ettevõtlusel suur roll ka inimese psühholoogias. Ettevõtjad on uuringute kohaselt oma tööga rohkem rahul kui palgatöötajad. Suurem rahulolu tuleneb psühholoogilistest vajadustest eneseteostuse järgi. Nendeks heaolu tekitamise aspektideks on: autonoomiavajadus (enda töö korraldamise kogemus), kompetentsivajadus (vajadus võimekuse kogemise järele), suhestatus (soov olla respektieritud ja heades suhetes teiste inimestega). (Benz, 2005, lk 13–14) See tähendab, et ettevõtjad ei hinda ainult sissetulekuid ja paindlikke töötunde, vaid ka vabadust ja eneseteostust. Need on ühed põhjused, miks ettevõtlusprogrammide toetamine ja ettevõtluse arendamine on ka Eestis viimaste aastate majanduskriisi ajal pidevas fookuses.

Sarnaselt 2008.aastale on käesoleval 2024.aastal samuti Eestis majanduskriis, mille käigus on nähtud võimalusi nii ettevõtete loomiseks kui ka sulgemiseks (Eesti Pank, 2009; Mertsina, 2022). Ettevõtteid luuakse majanduskriisi tõttu vajaduspõhiselt, mille üheks suurimaks põhjuseks on hirm kaotada lähitulevikus sissetulek ja töökoht (Jürgenson, 2010, lk 3). Vajaduspõhiste ettevõtete asutajad on inimesed, kes tunnevad, et ei teeni piisavalt elatist. Vajadusest lähtuv ettevõtlus on seotud kapitalipuuduse ja piiratud majandusliku mõjuga, mis heidab antud ettevõtlusliigile halba valgust. See tõstatab kahtlusi vajaduspõhise ettevõtte vajalikkusest ühiskonnale. (O'Donnell *et al.*, 2023, lk 3) Kahtluse alla seatakse nende soov saada ettevõtjaks, tegutsedes vaid vajaduspõhiselt ja mitte jätkusuutlikult (Sarkar *et al.*, 2018, lk 279). On ka juhtumeid,

kus vajaduspõhised ettevõtted on muutunud võimaluspõhisteks (Williams & Williams, 2014, lk 14). Võimaluspõhine ettevõtlus on vastupidiselt seotud kasumliku äriidee leidmisega, mis leiab aset ka siis, kui isikul on positsioon palgatöölisena juba olemas või eksisteerivad võimalused selle leidmiseks. Võimaluspõhine ettevõtte tekib siis, kui suudetakse ära tunda kasumlik äriidee ja suunata see spetsiifilisele turule. (Lisi, 2017, lk 238) Ühiskonnale on nii vajadus- kui ka võimaluspõhine ettevõtlus oluline vaatamata erimeelsustele- seda eelkõige töjõupuuduse probleemi vähendamiseks.

Ettevõtluse olulisus ühiskonnale on mitmekesine, mis tõstab esile aktiivsed inimesed, riigi kui territooriumi ning konkurentsivõime. Pidev äriiline tegevus soodustab majandusarengut, leevendab monopolide teket ja tõstab turul kaupade valikuvõimalust. Antud peatükk oli sissejuhatavaks alapeatükiks ettevõtlushariduse arengule ja kaasaegsusele.

1.2. Ettevõtlushariduse areng ja kaasaegsus

Ettevõtlusharidus on küllaltki noor valdkond, mis tuli päevakorda palju hiljem kui ettevõtlus ise. Eelnevas alapeatükis kirjeldati ettevõtluse mõju riigi majandusele ja ühiskonnaelule, mis ajendas riike ettevõtluspädevustega seotud õpet haridusasutuste õppekavadesse integreerima. Tänapäevaks on võimalik ettevõtlust ka iseseisva erialana õppida. Antud alapeatükk toob lisaks ettevõtlushariduse pedagoogilisele arengule välja erinevad ettevõtlusprogrammid ning tutvustab Euroopa Liidus ühise malli alusel loodud ettevõtlushariduse raamistikku. Alapeatükk toob välja ettevõtlushariduse definitsiooni ja autorite erimeelsused.

Ettevõtluspädevuste arendamiseks mõeldud ettevõtlusprogrammide ja kursuste peamine sihtgrupp on noored. Vastavalt vajadusele kaasata noori ettevõtlikkusse igapäevaellu, otsustas Euroopa Komisjon ettevõtlusalaseid õppekavasid täiendada koolieelsetest lasteasutustest kuni kõrgkoolini. (Partei, 2023, lk 9) Siduda lasteasutuste, koolide ja ettevõtete vaheline tihedam koostöö ning luua hea kuvand ettevõtlusest (Euroopa Ühenduste Komisjon, 2006, lk 3-4). Algatatakse erinevaid programme, kuhu

kaasatakse ka põhikooli õpilasi. Ettevõtlusprogrammid ei ole sisult ühtemoodi, vaid hõlmavad mitmeid valdkondi ja lähenemisviise ettevõtlusele. Mõned programmid nendest on järgmised: Ettevõtlusteater, Junior Achievement õpilasfirmade programm, mäng "Ettevõtlusküla" ja ettevõtlusõppe valikaine. Nii Tallinna kui ka Tartu haridusteaduste instituudi teadurid on uurinud ettevõtlust toetavate programmide mõju õpilaste võimekusele ja loovusele. Programmide sisu on kohati erinev, mistõttu on ka uuringute tulemused võrdlemisi varieeruvad. Iga õpilane ei ammuta teatud programmidest enda jaoks nii väärtuslikke teadmisi ja kogemusi kui mõni teine. (Arro *et al.*, 2018, lk 39) Õpilaste teadmistepagas ja iseloomuomadused tekitavad uuringutes mõningaid tulemuste kõikumisi.

Lisaks eelnevalt mainitud ettevõtlusprogrammidele on Haridus- ja Teadusministeeriumi algatanud ettevõtlus- ja karjääriõppe programmi Edu ja Tegu. Programm pakub ettevõtlusõppe õpetajatele täiendkoolitusi ning õppijatele lisaks teoreetilisele baasile ka praktiliste oskuste rakendamise võimalusi. Programmi on kaasatud üle Eesti mitmete haridustasemete, kohalike omavalitsuste, organisatsioonide ja kolmanda sektori ettevõtlusega seotud organisatsioonide esindajad. Fookus on erinevatel koolidel. Programmi tegevussuunad hõlmavad üldiselt ettevõtlusõppe metoodika arendamist, teadlikkuse tõstmist ettevõtlikkuse kujundamise vajalikkusest ning ettevõtlusõpet läbiviivate spetsialistide täiendkoolitusi. Mõju praktilise ettevõtlusõppe läbiviimise toetamisele oli märgatav, huvi erinevate praktiliste ettevõtlusprogrammide vastu tegi hüppelise kasvu. (Partei, 2023, lk 13-42) Tulemused näitasid, et praktilised ettevõtlusprogrammid on arendavad ja olulised õppijale teooria kinnistamiseks.

Euroopa Komisjoni suunitlustel on Euroopa Liit andnud omapoolse panuse regulatiivse ettevõtlushariduse raamistiku loomisega ("EntreComp"), mida iga institutsioon vastavalt vajadustele, eesmärkidele ja sihtgrupile kohandab (Arro *et al.*, 2018, lk 2-14). Tekkinud erimeelsused väitele, et ettevõtluspädevused pole õpetetavad, lükati empiiriliste uuringute toel ümber (Gorman *et al.*, 1997, lk 71). Ettevõtlusalaseid teadmisi hakati teadaolevalt õpetama 1938. aastal Jaapanis Kobe ülikoolis, millest

ettevõtlushariduse teekond ka alguse sai. Väikeettevõtluse juhtimise kursused hakkasid toimuma 1940ndatel. USA-sse jõudsid ettevõtluskursused aga 1947. aastal Harvardi ärikoolis. (Gautam 2015, lk 24-25) Kuid alles 1980ndatel hakkas ettevõtlus tihedamalt kujunema akadeemiliseks valdkonnaks. Tavapärase ettevõtluskursus hõlmas äriplaani kirjutamist, külalisesinejaid, lugemisi ja juhtumite lahendamisi. (Gartner & Vesper, 1994, lk 180) Eesti haridussüsteemis on hakanud ettevõtlusõpe rohkem tähelepanu saama alates 2007. aastast, kuid esialgu pigem akadeemilise ainetunnina. Tänapäeval ei erine ettevõtluskursused suuresti 20. sajandi üldõppekavast. Alused, millele toetuti, on siiaani säilinud, kuid edasiarendatud kujul. (Venesaar *et al.*, 2018, lk 120)

Enne 2016. aastat oli ettevõtlusõpe kitsama käsitlusega, peamine rõhuasetus oli uue ettevõtte loomisel. Õpe oli suuremas osas ainepõhine ning valmistas õppijat ette alustamiseks oma ettevõttega. Peale 2016. aastat aga käsitleti ettevõtlusõpet laiemas fookuses. Oluliseks hakati pidama ettevõtluspädevuste kaasamist õppekavadesse- nii üldistesse kui ka erialaainetesse. Rõhku pannakse nii ettevõtlikule õpikeskkonnale kui ka ettevõtliku hoiaku arendamisele. (Partei, 2023, lk 4) Ettevõtlikud mõtteviisid, teadmised ja oskused on kasulikud noortele kõikides elualades ja mitmesugustes ametites. (Euroopa Komisjon, 2008, lk 11) Innovatsiooni kiire tempo ja ulatuslik levik (ettevõtlusõppe laienemine kõikidesse kooliastmetesse) tekitab nõudluse innovatiivsete õppemeetodite ja laiemale sihtgrupile suunatud lähenemiste järele.

Ettevõtlushariduse definitsioonis leidub erimeelsusi. Ettevõtlushariduse definitsiooni määratlemises ei ole jõutud ühisele arusaamale, kuid üldine arusaam ettevõtlushariduse eesmärkidest on määratletud. Sellegipoolest jaotatakse haridusprogramme nende rõhuasetuse järgi: õpetamine ettevõtluseks, ettevõtluse kohta või ettevõtluses. Üksmeelselt suhtutakse arusaama, et ettevõtlusharidus on pigem majandusliku kui sotsiaalse suunitlusega. (Mwasalwiba, 2010, lk 40) Näiteks poliitikakujundajad ja õpilased on nõudluse poolel- esimesed vastutavad majandusarengu eest, teised seisavad silmitsi muutuvate tööturgudega. Pakkumise poolel on akadeemikud, kes peavad rahuldama poliitikakujundajate soove. (Mwasalwiba, 2010, lk 21)

Ettevõtlusharidust ei tohiks segi ajada üldiste äri- ja majandusõppekavadega. Ettevõtlushariduse eesmärk on edendada loovust, innovatsiooni ja enesetööd ning võib hõlmata järgmisi elemente: õpilaste ettevõtliku innustuse arendamine (teadlikkuse tõstmine ja motivatsiooni suurendamine), koolitamine ettevõtte loomiseks ja selle kasvu juhtimiseks ning ettevõtlusalaste võimete arendamine ärivõimaluste tuvastamiseks ja ärakasutamiseks. Lisaks märgitakse, et ettevõtlusalased võimed on olulised ka edukaks innovatsiooni ja kasvu juhtimiseks. (Euroopa Komisjon, 2008, lk 10-12) Innovatiivsus kajastub näiteks koostöövõrgustikes, ärimudelites, digitaalsetes platvormides, ettevõtjate profiilides ja paljudes muudes valdkondades (Felicetti et al., 2024).

Ettevõtjate arusaama kohaselt ei saa akadeemilisi ettevõtluspädevusi kõrvutada kogemuslikul teel saadud pädevustega, kuid kõrgharidust peetakse sellegipoolest oluliseks. Keskendudes ettevõtte edu ja kasvu tagamisele, on tähtsal kohal ettevõtlusalased kompetentsid ja hoiakud, mida rakendada ettevõtte tulemuslikuks arenguks. (Pepple & Enuoh, 2020, lk 50-51) Ettevõtluspädevusi saab rakendada ka juhtival kohal (Wilton, 2008, lk 152). Seega on inimestel, kes osalevad ettevõtluskursustel, suurem tõenäosus alustada oma äri ja sellega ellu jääda võrreldes nendega, kes ettevõtluskursustel ei osale. (Bawuah *et al.*, 2006, lk 1) Läbi ettevõtluskoolituste-, programmide ja -hariduse, on võimalik arendada õppijate strateegilist mõtlemist ning pakkuda vajalikke oskusi keerulises ärikeskkonnas edukaks toimetulekuks (Pepple & Enuoh, 2020, lk 57).

Ettevõtlusega seotud õppekavade ja õppeprogrammide arendamiseks on loodud erinevaid ettevõtluspädevuste mudeleid. Näiteks eelnevalt mainitud ühine Euroopa Liidu raamistikul põhinev ettevõtluspädevuse mudel. Mudeli alusel ühtlustatakse erinevate koolide ja programmide õpetamisviise. Ettevõtluspädevuste mudel sisaldab 14 alapädevust, mis on jagunenud nelja põhiteema alla. Nendeks on:

- enesejuhtimine;
- väärtust loov mõtlemine ja lahenduste leidmine;
- sotsiaalsete olukordade lahendamine;

- äriideede elluviimine. (Venesaar et al., 2018, lk 118; Arro, 2018, lk 30-32)

Esimene alapädevus, enesejuhtimine, hõlmab õppimise käigus omandatud oskuste abil motivatsiooni ja mõtete suunamist, emotsioonide kontrollimist ning usku enda võimete arendamisse. Need oskused on vajalikud eelkõige ettevõtja vaimse funktsiooni sätestamiseks ja stabiliseerimiseks, mis tähendab, et inimene suudab ennast kontrollida ja enda võimetusse uskuda. Väärtust loov mõtlemine ja probleemide lahendamine on oskus lahendada erineva keerukusega probleeme ning järjestada tegevusi väärtuspõhiselt. Sotsiaalsete olukordade lahendamine eeldab sotsiaalsete oskuste kasutamist koostöös, kaasamises, algatamises, mida on õpilastel ja üliõpilastel koolis võimalik õppida gruppide ja arutelusid tehes. Viimane valdkond, äriideede elluviimine, eeldab juba erialaseid teadmisi ärimaailma kohta- finantskirjaoskus, ärikeskkonnateadlikkus ja võimalused ärimaailmas Õppijad võivad olla väga erineva taseme ja taustaga, mistõttu on ettevõtluspädevuste mudelit vaja tasakaalukalt arendada. (Arro, 2018, lk 30-32) Antud mudel aitab ühtlustada ja kohaldada erinevate haridustasemetega koolide õppekavu.

Ettevõtluspädevuse mudelit kasutati uuringus, mille valimiks olid kõrgkooliõpilased ($N = 1479$). Eelnevalt mainitud uuring näitab, et alapädevused on heaks aluseks õppija ettevõtluspädevuste arendamiseks. Artikli autorid tegid Eesti haridussüsteemile ettepaneku arendada ettevõtlusharidust koostöös nende uuringuga. Nad on veendunud, et antud alapädevusi saab seostada toimetulekuga ettevõtluses, mis tähendab, et uuringu läbiviijate eesmärk ja uurimisküsimused said ootuspärased lahendused ja vastused. Lisaks loodi empiirilise uuringu käigus enesehindamisvahend, mille põhjal õpilased said väljendada oma arvamust enda teadmiste ja oskuste kohta Likerti viiepallisüsteemi skaalal.(Venesaar et al., 2018, 131) Uuring leidis positiivsed tulemused enesehindamisvahendi järjepidevaks arendamiseks.

Järgnev tabel 1 toob võrdluseks Euroopa liidu erinevad dokumendid, mis kajastavad ettevõtluspädevusi, ettevõtlikkuse mõistmise ja toetamise muutumist ajas (kümne aasta jooksul). Euroopa ettevõtluspädevuse raamistik "EntreComp" on välja antud 2016.

aastal. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu soovitus võtmepädevuste kohta elukestvas õppes aga 2006. aastal.

Tabel 1. Võtmepädevuste võrdlus

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu soovitus võtmepädevuste kohta elukestvas õppes (18.12.2006)	”EntreComp” Euroopa ettevõtluspädevuste raamistik (2016)
algatusvõime ja ettevõtlikkusega seotud teadmised, oskused ja hoiakud	Ideede väärtustamine, eetilised ja jätkusuutlikkuse väärtustamine
majanduse toimimispõhimõtete mõistmine	Võimaluse märkamine
tööandja/organisatsiooni võimaluste ja probleemide mõistmine	Loovus ja visiooni loomine
ettevõtete eetilise rolli mõistmine, (nt kuidas ettevõtted saavad kaasa aidata ühiskonnaarengule)	Eneseteadlikkus, eneseefektiivsus, motivatsioon ja visadus
projektijuhtimise oskused	Ressursside ja teiste mobiliseerimine, finantskirjaoskus
oskus töötada üksi	Initsiatiivi võtmine
oskus töötada rühmaliikmena	Planeerimine ja juhtimine
oskus mõista oma tugevusi ja nõrkusi	Määramatuse ja riskidega toimetulek
oskus hinnata ja võtta õigustatud riske	Koostöö ja kogemusest õppimine

Allikas: Euroopa Komisjon, 2018, lk 14-16

”EntreComp” ettevõtluspädevuse mudel põhieib kolmel peamisel pädevusvaldkonnal: ideed ja võimalused, ressursid ja tegutsemine (elluviimine). Tabelis jaotati alapädevused paarikaupa. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu võtmepädevused on toodud pikemalt ja põhjendatumalt- seetõttu on need pädevused lisatud lõputöö küsimustikku (vt lisa 1). 2006. aasta dokumendis välja toodud pädevused ei sisalda näiteks motivatsiooni ja eneseefektiivsusega seotud pädevusi, vaid keskenduvad rohkem

oskustele arendamisele. 2016. aasta raamistik on innovatiivsem kui 2006. aasta dokument.

Ettevõtlusõppe programm Edu ja Tegu on valinud ettevõtluspädevuste rakendamiseks õppemoodulid, mida kohaldatakse vastavalt haridustasemele. Õppemoodulid lähtuvad peamiselt riiklikest õpet reguleerivatest põhimõtetest. Bakalaureuse ja rakenduskõrghariudse õppemoodulite rakendamisviisid on lõimitud õpe, baas- ja spetsialiseerumismoodulid ning eelinkubatsioon. Fookus on suunatud äriidee arendamisele ja rakendamisele, mille peamine eesmärk on õppijad ettevõtlustegevuseks ette valmistada. Õppemoodulites peetakse oluliseks aktiivõppemeetodit, mis sisaldab õppekäike, analüüsimist, arutelusid ja muud aktiivset kaasatöötamist. Bakalaureuse ja rakenduskõrghariduse spetsialiseerumismooduliteks on vastavalt maa,- loome,- metsandus,- sotsiaalne, *humaniora* ja rahvusvaheline (*cross-border*) ettevõtlus. Humaniora ettevõtlusmoodul hõlmab ettevõtlustegevuse seost näiteks kuluuripraktikate, teaduse ja tehnoloogiaga. (Arro *et al.*, 2018, lk 87-93)

Ettevõtlusharidusega vilistlasel tekib üldjuhul tööalane konkurentsivõime, mis võib teistega võrreldes anda tööle kandideerimise eelise (Yorke, 2006, lk 13). Tööalased konkurentsivõimelised oskused ettevõtlusharidusega indiviidil peaksid olema järgmised:

- probleemide lahendamise oskus;
- kirjalik suhtlus;
- suuline suhtlus;
- võõrkeelte oskus;
- arvutusoskus;
- baastasemel arvutioskused;
- täpsemad IT- või tarkvaraoskused;
- uurimisoskus (guugeldamise oskus);
- loovus;

- võime töötada meeskonnas. (Sorokin & Chernenko, 2022, lk 5; Wilton, 2008, 145-146)

Kõik väljatoodud oskused on koolis arendatavad, kuid põhirõhk asetub õppijale endale-initsiatiivist juurde õppida ja areneda. Probleemide lahendamise oskus aga vajab rohkem tööalast kogemust, sest kriisiolukord ei küsi aega, millal ilmned. Ametipositsiooniga kaasnev vastutus ja probleemid liigituvad samuti probleemide lahendamise alla, millega saab paremini tutvuda praktilise kogemuse käigus.

1.3. Teoreetiliste teadmiste ja rakendamise vahelised seosed ning lahknevused

Kõrgkoolides on fookus suunatud teoreetiliste teadmiste omandamisele, mis põhjusel on õppekavades rohkem teooriat kui praktikat. Probleem viib olukorrani, kus vilistlasel on keeruline leida sobivat töökohta, sest puudub vastav töökogemus. Tööturul nõutakse üldjuhul ka vähemalt kaheaastast töökogemust. Varasema töökogemuse omandamiseks on võimalik paralleelselt teooriaõpingutega teha ka (õpingutega seotud) erialast praktikat. Põhjusel, et teooria ja praktika on tihedalt seotud, on oluline õppetöös läbi viia praktilisi ülesandeid, et arendada ajutööd ja praktilisi oskusi. Antud alapeatükk keskendub nii tööandjate kui ka vilistlaste seisukohtadele, mis käsitlevad teoreetiliste teadmiste ja praktiliste oskuste seost ning lahknevust.

Ettevõtuseriala bakalaureuseõppe peamine eesmärk on ärgitada üliõpilases huvi ettevõtte loomise ja iseseisva töö vastu. Magistri- ja doktoriõppes keskendutakse üha enam praktilistele tööriistadele (näiteks äriplaani võistlustele). Sellegipoolest peaks bakalaureusekraad võimaldama piisavad teadmised, et peale ülikooli saaks vilistlane oma ettevõttega algust teha. (Euroopa Komisjon, 2008, lk 26-28) Tööturul nõutud varasem töökogemus võib aga vilistlase karjäärivalikuid kärpida ning raskendada suundumist erialasesse tööellu. Koreas on noored tundlikult reageerinud noorte tööpoliitikale, rõhudes tööturul nõutavale varasemale töökogemusele. Koreas on lubatud luua töökohti ka noortele, kaasata ettevõtteid aktiivselt toetama ning leida

lahendusi noorte nõudmiste rahuldamiseks. (Kim *et al.*, 2022, lk 1001) Teoreetilise ja praktilise kogemuse omandamiseks on kõrgharidusasutused andnud võimaluse teha erialast praktikat, luues partnerlussuhteid silmapaistvate organisatsioonidega. Õpingutega seotud praktika annab üliõpilasele võimaluse omandada erialane töökogemus, et selle käigus saadud teadmisi ja oskusi tööturul „müüa“. (Varghese, *et al.*, 2012, lk 357)

Igal erialal ei ole õpingutega seotud praktika sooritamine kohustuslik, kuid on rangelt soovituslik. Sobiva praktika leidmine võib olla keeruline, sest kooli praktikapakkumised ei ole kõigile meelepärased. Seetõttu tuleb igal tudengil pidada läbirääkimisi endale sobivate ettevõtetele. Soovitatakse teha eeltööd ning uurida meelepärase ettevõtte tausta ja leida nende kitsaskohad, millega saaks tudeng abiks olla. (CV Keskus, 2016) Praktika tõhusus aga oleneb suuresti ettevõttest, kes praktikavõimalust pakub. Olulisel kohal on pühendunud ja väärtuslikku õpikogemust pakkuv juhendaja, kes annab asjakohast tagasisidet. Ülikoolid võiksid praktikakohti pakkuvatele ettevõtete juhtidele korraldada töötubasid, mis tagavad nende organisatsioonikultuuri praktika tõhususe maksimeerimise. (Maaravi, *et al.*, 2021, lk 269-270) Tänu sellele, et tudeng näeb ise rohkem vaeva, on tal tõenäolisem saada praktikakohale, mis talle sobib ning millest saab järkevaks karjäärivalikuks kaasa võtta vajalikud pädevused.

Tööandjad ootavad vilistlastelt universaalseid pädevusi, milleks on ajajuhtimine, meeskonnatöö ja suhtlemisoskus (Yorke, 2006, lk 2-14). Samal ajal olles veenvad, riskivõtjad, paindlikud, head planeerijad ja probleemilahendajad (Pepple & Enuoh, 2020, lk 51). Esialgu on aga vilistlasest nõnda palju oodata liialt riskantne, pädevused kaasnevad kogemuse ja ajaga. Selleks, et ettevõtlushariduse vilistlane vastaks tööandja kriteeriumitele, peaks tööandja laskma töötajal organisatsioonikultuuri sisse sulanduda. Vilistlase tööalane konkurentsivõime oleneb suuresti tema ettevõtluspädevuste arusaamast, iseloomuomadustest ning oskuslikkusest praktikat rakendada. Üliõpilased, kes astuvad kõrgkooli päevaõppesse kohe peale keskkooli, omandavad üldjuhul vajalikud teadmised enda jaoks teistsuguse varjundiga kui need,

kes astuvad hiljem. (Yorke, 2006, lk 2-14) Seda just seepärast, et eeldatavasti on viimastel suurema tõenäosusega varasem töökogemus ning omandavad haridust tööga paralleelselt, mistõttu saavad nad täiendada seda, mida nad juba tööalasest konkurentsist õppinud on.

Elulise töökogemuse alternatiive saab seminaride õppetöösse kaasata rollimängude, projektidega töötamise, tüüpiliste ärijuhtumite lahendamise, ettevõtete külastamise ning kooliturgudel müümisega. Need praktilised ülesanded aitavad edendada loovust ja innovaatsust ning valmistavad ette tööolukordadeks. (Euroopa Ühenduste Komisjon, 2006, lk 6; Arro, 2018, lk 75) On rõhutatud, et seminaridesse oleks kasulik kaasata ka ettevõtte juhte, kes räägivad oma ettevõtjaks saamise kogemusest, vigadest ja õnnestumistest. Lisaks kaasavad üliõpilasi aruteludesse ja grupitöösse, mis sisaldavad väljakutsuvate ülesannete lahendamist ja arendavad ettevõtluspädevusi. Iga ettevõtte või programm vajab oma liidrit. Liidri rolli saab üliõpilane end panna ka koolitundides, näiteks koostades grupiga projekte, mida saaks koolis ellu viia. Soovitavalt peaks iga üliõpilane saama olla vähemalt korra grupiliider. Üliõpilasele on oluline moodustada erineva koosseisuga tiime, arendada koostööd ning võimalusel kaasata gruppi erinevast rahvusest liikmeid. Tiimis võib olulist rolli omada mitmekesine sotsiaalne ja kultuuriline taust, et edendada kultuuridevahelist meeskonnatööd. (Bai ja Li, 2023) Grupi ülesanneteks võivad olla ettevõtete probleemide analüüsimine ja lahenduste leidmine, mille käigus õpitakse koostöös leidma kriisi- ja riskiolukordades kiireid ja efektiivseid lahendusi.

Õpingute käigus omandatud ettevõtluspädevustel on vilistlase tööellu suundumisel oluline mõju. Pädevused võivad olla varieeruvad olenevalt indiviidi isiksusest ja baastadmistes ning -kogemustest. Isiksuste varieeruvuse tõttu on keeruline ühisele konsensusele jõuda, et milliste oskuste õpetamisele peaks enim tähelepanu pöörama. Väljundid, mida ettevõtlushariduse tudengid mitmekümnetes ülikoolides õpingutest omandatud pädevusteks ehk oskusteks pidasid, oli 71. Nendest üheksa oli seotud mõtlemisostkustega:

- kriitiline mõtlemine;

- analüütiline mõtlemine;
- loov mõtlemine;
- globaalne mõtlemine;
- ettevõtlik mõtlemine;
- strateegiline mõtlemine;
- arvutuslik mõtlemine;
- rahvusvaheline mõtlemine;
- iseseisev mõtlemine. (Sorokin & Chernenko, 2022, lk 5)

Antud mõtlemisoskustest jäi õpingute käigus enim puudu viimasest kolmest eelnimetatud oskustest (Sorokin & Chernenko, 2022, lk 5). Antud tulemused näitavad, et mõtlemisoskustele tuleks õpingutes rohkem tähelepanu pöörata.

Ettevõtlushariduse omandanud vilistlastele on tööturul üheks potentsiaalseks töövaldkonnaks arvestusala ja ärinõustamine, mille nõudlus jätkuvalt kasvab. Märnatavalt tõuseb nõustava töö osakaal, kuid koolis õpetatava ja vajaminevate oskuste vahele on tekkinud tööandjate hinnangul suur lõhe. Üheks peamiseks probleemiks on väike- ja mikroettevõtete piiratud võimekus tehnoloogilistele uuendustele reageerida, mistõttu on ressursid praktikavõimaluste pakkumiseks minimaalsed. Tekkinud lõhet saaks leevendada tööandjate, koolide ja erialaühenduste (näiteks Audiitorkogu, Eesti Raamatupidajate Kogu jne) senisest tihedama koostööga. Probleemi on keeruline lahendada, sest paraku on 99% raamatupidamisteenuseid osutavatest ettevõtetest mikroettevõtted, mistõttu võib praktikantide kaasamiseks vajaminev ressurss puududa. (Tilk *et al.*, 2024, lk 1-2)

Kutseõppe praktikamahud on bakalaureuseõppega võrreldes suuremad, kuid tööandjate hinnangul nende oskused ja praktilised kogemused ei erine teineteisest kuigi palju. Tööandjad hindavad rakenduskõrgkoolide vilistlasi sellegipoolest kõrgelt. Tulevikuoskused, mida arvestusalas ja ärinõustamises nõutakse on andmekaeve, kriitiline mõtlemine, kirjalik ja suuline eneseväljendamine, analüüsi- ja tõlgendusvõime ning oskused projektijuhtimises. (Tilk *et al.*, 2024, lk 1-2)

Ettevõtlushariduse omandanud vilistlane võib tööd leida ka finants-, müügi-, turundus-, personali-, teenindus- või mõnes muus valdkonnas. Ametipositsioonilt võib olla näiteks kas (projekti-) juht või erineva kõrgusastmega spetsialist. (Tartu Ülikool, 2024) Ettevõtlushariduse lõpetanud vilistlasel on suur valik töökohti, kuid juhtivad positsioonid vajavad üldiselt varasemat töökogemust.

Kui vilistlane suundub tööellu kõrgkoolis omandatud teoreetiliste teadmistega, on reaalne, et ta ei ole veel piisavalt pädev, sest oma erialal spetsialistiks saamine nõuab pidevat praktikat. Iga eriala asjatundjaks saamiseks kulub rohkem kui 10 000 tundi. Samuti nullist algtaseme saavutamiseni kulub vähemalt 20 tundi. (Gladwell, 2008, lk 39-40) Juhi ametiga kaasneb vastutus, mis eeldab, et juht on organisatsioonis toimuvaga pidevalt kursis ja kohaneb muutustega. Paljud juhid ei ole aga nõus uusi praktilisi oskusi arendama- seda tuleb sageli ette vanemate juhtide seas. Mitmed juhid on veendunud, et ainult tehnilisest mõistmisest piisab. Uute oskuste omandamine seab inimesed ebamugavasse olukorda, mistõttu juhid ja ka teiste ametite esindajad võivad tunda end ebakindlalt ning teha vigu. Kärsituma iseloomuga inimeste puhul on sageli märgata allaandmist ja vanade harjumuste juurde naasmist. Vastupidiselt ebamugavustundele ja hirmule uusi oskusi omandada, soovitatakse:

1. oodata vigu, et nendest õppida;
2. luua hea organisatsioonikultuur, kus juhte premeeritakse uute asjade proovimise eest, nõnda on juhid julgemad võtma vastu uusi väljakutseid;
3. suunata juhte keskendumisele kahele põhioskusele, et potentsiaalselt suurendada oma töö tõhusust. (Long, 2016)

Oskuste arendamine nõuab harjutamisele pühendumist, et saavutada kontroll enda keha ja vaimu üle (Long, 2016). Pidev enesearendamine on juhi ametis oluline seetõttu, et mõista ja arvestada teiste kolleegidega (Popper & Lipshitz, 1993, lk 23). Kõrge intelligentsusega juhtidel on parem eneseteadvus, mistõttu nad väljendavad vähem enesekeskseid omadusi, omavad enesevalitsust, oskavad stabiliseerida hetkeemotsioone ja mõista kolleegide kehakeelt (Riggio & Lee, 2007, lk 418-421). Nii

juhid kui ta teistel ametitel töötavad inividid peaksid pidevalt ennast arendama ja täiendama, et töö õhkkond püsiks meeldiv. Praktiline töökogemus toetab tugevalt teoreetilist baasi.

Suurbritannia uuringus keskendutakse üliõpilaste suundumisele ettevõtjaks. Respondente oli kümnest erialast: raamatupidamine, sündmuste korraldamine, farmaatsiajuhtimine, küberneetika, tarkvaraarendus, helitehnoloogia, graafiline kunst, kunst, disain ja poliitika. Uuriti vilistlasi, kes olid peale kõrgkooli lõpetamist viie aasta jooksul loonud oma ettevõtte, vanusevahemikus 22-33. Need ettevõtted olid samuti väga erinevatest valdkondadest, näiteks interaktiivne meedia, reklaam, fotograafia, sotsiaalne ettevõtlus, graafiline disain jms. 13 osalejat olid registreerinud kas ainuosanikuna või partnerina piiratud vastutusega äriühingus, kuid kaks neist olid füüsilisest isikust ettevõtjad. (Nabi *et al.*, 2010, lk 396- 397) Ettevõtlusharidusega vilistlastel on lai valdkonnavalik ettevõtte loomiseks, mis tähendab, et antud eriala ei ole kitsa väljavaatega ning ei anna spetsiifilisi suunitlusi. Ettevõtte võib luua igas valdkonnas.

Uuringu analüüsi põhjal toodi välja kaks peamist väljundit, mis toetuvad respondentide karjäärilugudele ja aitavad ettevõtluses karjääri teha. Need on üldised ning hõlmavad teatud oskuste omandamist enne ettevõtlusega alustamist. Esmalt leiti, et oluline väljund on ettevõtlusküpseks saamine, mis hõlmab kolme põhiaspekti. Esiteks enesekindluse ja ettevõtlusvalmiduse suurendamist, uurides tööturgu ja karjäärivõimalusi enne ettevõtte loomist. Teiseks on oluline ennast tundma õppida, et leida endale sobiv karjääriteekond. Kolmandaks peab tulevane ettevõtja mõistma, et ettevõtte loomisega kaasnevad väljakutsed. Uuringu valimi karjäärilood kirjeldasid teatud naiivsust enne ettevõtlusmaailmasse astumist- vaimusilmas kujutati ette finantsilist ja ajalist vabadust. Samuti jäeti tähelepanuta ettevõtlusnõustamise tunnid ja koolitused. (Nabi *et al.*, 2010, lk 397-400) Tulemused kinnitasid, et erinevate taustade ja erialadega inimesed saavad luua ettevõtte, kasutades oma erialaseid või ka kogemuslikke teadmisi ja oskusi. Mõni vajab selleks nõustamist ja koolitusi, kuid mõni on üles kasvanud ettevõtlusega tihedalt seotud keskkonnas.

Teoreetiliste teadmiste rakendamine vajab pidevat praktilist käsitlemist, et tekiks seos omandatud teooria ja praktika vahel. Seetõttu pakuvad erinevad organisatsioonid programme, kus tudengid saavad oma teadmisi kinnistada läbi praktilise kogemuse. Programmide mõju noortele mõõdetakse vastavate uuringutega. Ettevõtlusharidusega seotud pädevuste omandamise uuringuid on teinud mitmed organisatsioonid ja asutused, et leida võimalikke arenduskohti muutmaks õppekava või programmi sisu vastavalt tulevikunõudlusele.

2. UURING PÄRNU KOLLEDŽI ETTEVÕTLUSERIALA VILISTLASTE OMANDATUD ETTEVÕTLUSPÄDEVUSTE TÖÖALASEST RAKENDAMISEST

2.1. Pärnu kolledži ettevõtluseriala õppekava tutvustus ja uurimismeetod

Tartu Ülikooli Pärnu kolledž on 17. mail 1996. aastal Pärnus Majanduskooli baasil asutatud kõrgkool, mis kuulub sotsiaalteaduste valdkonda. Pärnu kolledž on avalik-õiguslik juriidiline isik, mis tegutseb Tartu Ülikooli asutena oma põhikirja alusel. Esimeseks diplomiõppekavaks oli ärijuhtimine, millest üks aasta hiljem alustati vastuvõttu ka turismi- ja hotelliettevõtluse diplomiõppekavale. 2007. aastal ärijuhtimise õppekava nimetati ümber ettevõtluse ja projektijuhtimise õppekavaks. 2021.aastal kolisid Pärnu kolledžisse SA Pärnumaa Arenduskeskus ja ettevõtlusinkubaator. (Tartu Ülikool, 2022)

Ettevõtluse ja projektijuhtimise õppekava maht on 180 EAPd (Euroopa ainepunktisüsteemi ainepunkti) ning selle läbimisel omandab üliõpilane rakenduskõrghariduse. Õppemoodulid on antud erialal on järgmised:

- Sissejuhatus sotsiaalteadustesse (24 EAP)
- Sissejuhatus majandusteadustesse (24 EAP)
- Ettevõtluskeskkond (24 EAP)
- Ettevõtlus (24 EAP)
- Projektijuhtimine (24 EAP)

- Valikmoodulid (12 EAP)
- Vabaained (6 EAP)
- Praktikad (27 EAP)
- Lõputöö või lõpueksam (15 EAP) (Tartu Ülikool, 2022)

Pärnu kolledži õppekava sisaldab erinevate väljunditega õppeaineid. Sissejuhatus sotsiaalteadustesse annab baasteadmised sotsiaalteaduste valdkondadest ning sotsiaalsest protsessidest. Sissejuhatus majandusteadustesse rõhub eelkõige rahva- ja ettevõtetmajandusele ning ühiskonna ja organisatsiooni protsessidele. Ettevõtluskeskkonna üldeesmärgid on vajalike oskuste omandamine ettevõtluskeskkonna analüüsimiseks, jätkusuutlikuks toimimiseks ja orienteerumiseks. Ettevõtluse plokki väljund on aga ettevõtlusalaste teadmiste omandamine, mis annab vajalikud oskused ettevõtjana, keskastmejuhina ja spetsialistina töötamiseks. Projektijuhtimise plokki eesmärk on edastada teadmised projektijuhtimisest. Lisaks saab iga üliõpilane valida endale sobiva(d) vaba- ja valikaine(d), mis haakuvad ettevõtluse- ja projektijuhtimise õppekavaga. (Tartu Ülikool, 2022)

Igal õppeaastal on kohustuslik läbida õpingutega seotud erialane praktika. Esimesel aastal on selleks tutvumispraktika, mida saab teha Eestis tegutsevas äri- või mittetulundusühingus. Teine aasta on kohustuslikus korras ette nähtud ettevõtluspraktika, mille üliõpilane peab sooritama Eesti äriühingutes. Kolmanda ja ühtlasi ka viimase aasta praktika on projektipraktika, mida saab sooritada organisatsioonis, kus projektiportfell on piisavalt mahukas, et üliõpilane saaks ka oma projekti seal läbi viia. Praktika kestus igal õppeaastal on 6 nädalat ehk umbes 234 tundi. (Tartu Ülikool, 2022)

Lõputöö uuringu rõhuasetus oli peamiselt Pärnu kolledži vilistlase ettevõtluspädevuste tööalasel rakendamisel, mis andis sisendi töö eesmärgi saavutamiseks. Uuringu fookusgruppi kuuluvad Pärnu kolledži ettevõtluseriala päevaõppe viimase kolme aasta jooksul lõpetanud vilistlased (alates 2021. aastast kuni 2023. aastani). Valimit on kitsendatud seetõttu, et nende suundumine tööellu võib olla algusfaasis ning kogemuste

pagas väiksem võrreldes varasemate lõpetajatega. See tähendab, et alates 2021. aastal lõpetanud vilistlastel on tõenäoliselt värskemalt meeles omandatud haridusest saadud kogemused ning teadmised ilma lisandunud pikaajalise töökogemuseta. Tabelis 2 on välja toodud uurimismeetod, mida antud töö autor kasutab. Uuringu läbiviimisel kasutati kombineeritud meetodit, milleks koostati struktureeritud küsimustik (vt lisa 1) *LimeSurvey* keskkonnas ja tehti ülevaatlik dokumendianalüüs Pärnu kolledži õppekavast ja ajaloo. Struktureeritud küsimustikuga saab antud töö autor informatsiooni vilistlaste tööellu suundumisest ja tööalasest kompetentside kasutamisest. Toodud andmed on olulised üliõpilaste omandatud teadmiste kaardistamiseks ning soovitusettepanekute tegemiseks. Uuringu valimiks on ettevõtloseriala päevaõppe vilistlased, sest töö autor õpib samuti päevaõppes. Saadud tulemuste põhjal tehakse soovituslikud ettepanekud Pärnu kolledži ettevõtλουςosakonnale ettevõtloseriala õppekava parendamiseks. Uurimismeetodid on välja toodud tabelis 1.

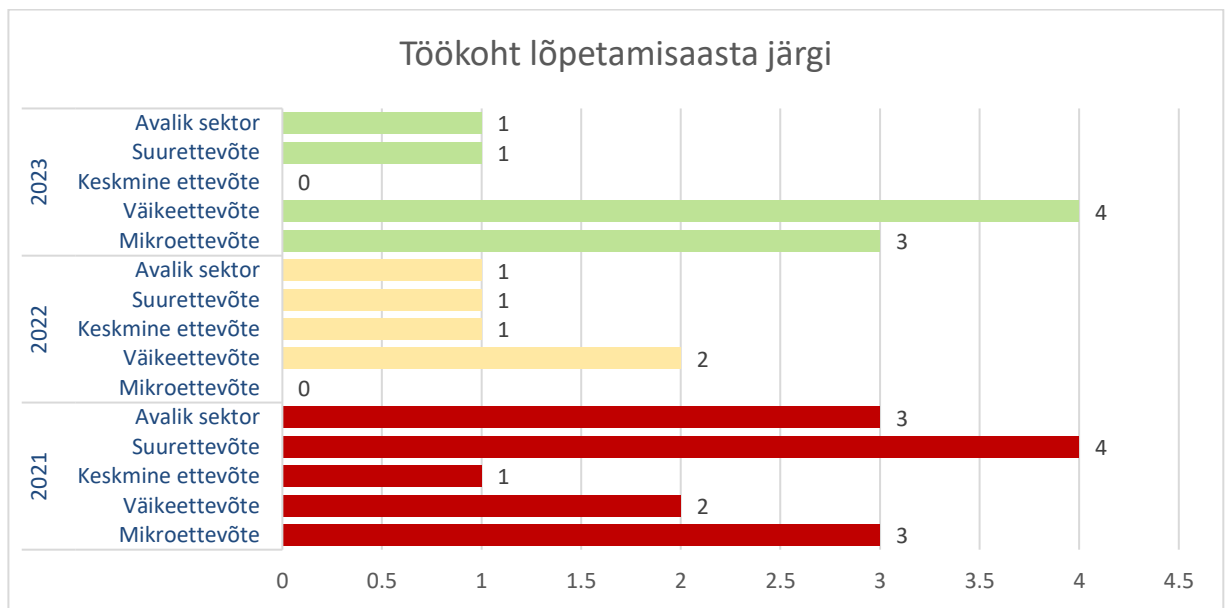
Tabel 2. Uurimismeetodite tabel

Uurimismeetod	Infoallikas	Aeg	Tulemus
Struktureeritud küsimustik	Tartu Ülikooli Pärnu kolledži päevaõppe vilistlased (lõpetanud 2021-2023. aastatel)	Märts 2024	Andmed Pärnu kolledži ettevõtloseriala vilistlaste ettevõtλουςpädevuste tööalase rakendamise kohta ning ettepanekud ettevõtλουςosakonnale õppekava parendamiseks
Dokumendianalüüs	Tartu Ülikooli Pärnu kolledž, pärnu.ut.ee	Märts 2024	Pärnu kolledži õppekava ülevaade

Struktureeritud küsimustik sisaldab küsimusi, mis tulenevad peamiselt antud lõputöö teisest ja kolmandast alapeatükist. Küsimustiku fookus on peamiselt ettevõtλουςpädevustel, mis uurivad vilistlaste pädevuste rakendamist ja puudusi tööalaselt.

2.2. Uurimistulemuste tõlgendamine

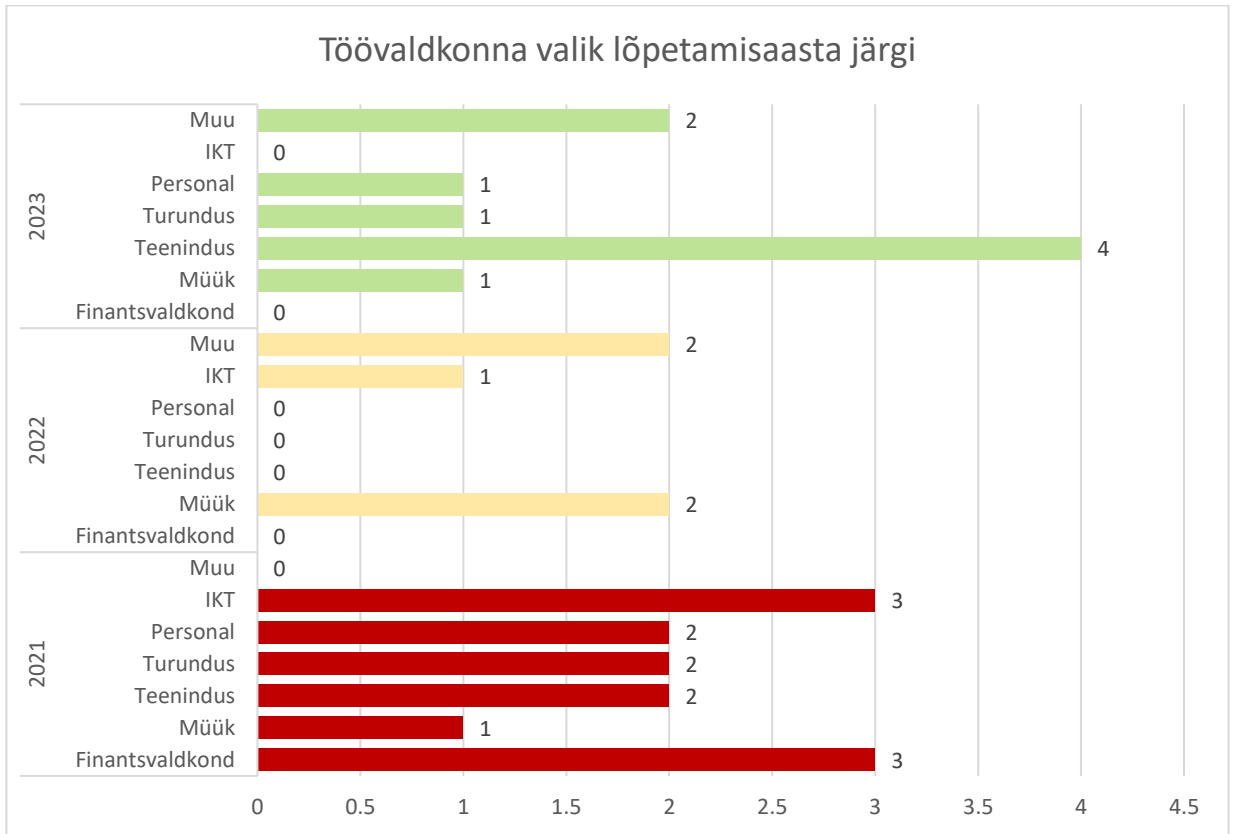
Uuringu veapiir on 14%, kui vastajaid on 27. Veapiir arvatati MaCorr süsteemis (MaCorr, 2024). Uuringu üldkogumiks oli 61 vilistlast, kellest 27 vastasid küsimustikule. 27 respondenti moodustavad üldkogumist umbes 44%. Respondentidest olid valdav enamus naised (21 vastajat), ülejäänud olid mehed (6 vastajat). Joonisel 1 on välja toodud tööella suundumised lõpetamisaasta järgi. 2021. aastal lõpetanud vilistlased töötavad erinevates valdkondades ning üldist trendi tulemustes ei kajastunud. Võrreldes aga kolme aastat, on 2021. aasta lõpetanute seas avalikus sektoris töötamine trendikaim. Hiljem lõpetanud vilistlasi on avalikus sektoris võrdlemisi vähe (kummaski 1). 2022. aastal lõpetanud vilistlaste seas ei ole tekkinud selget ülekaalukat trendi töökoha suuruse järgi. See-eest ei tööta ükski 2022. aastal lõpetanud respondent mikroettevõttes. 2023. aastal lõpetanud vilistlased töötavad valdavalt VKEdes- väikeettevõttes (4 vastajat) ja mikroettevõttes (3 vastajat).

Joonis 1. Töokoht lõpetamisaasta järgi

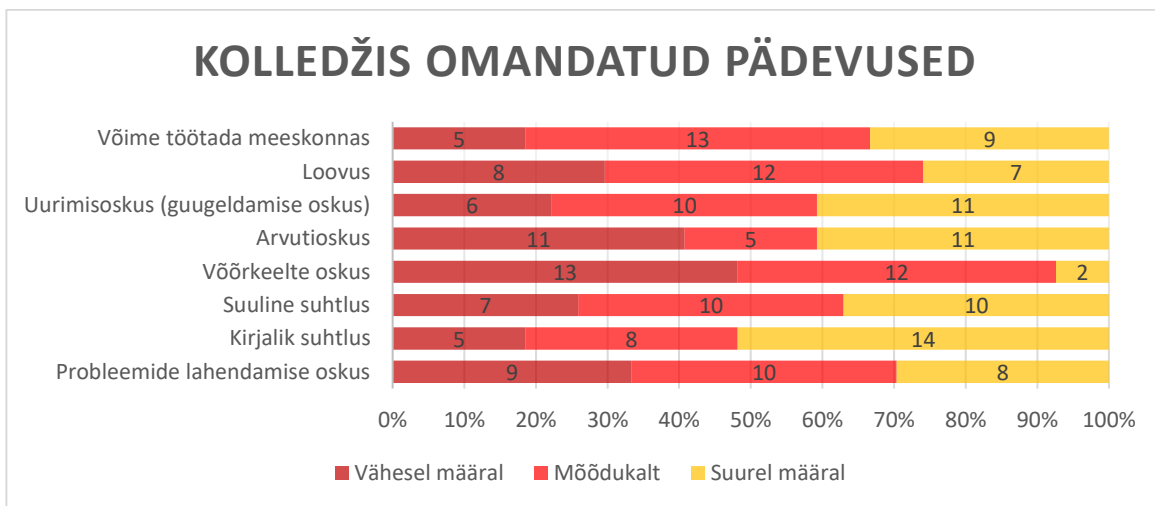
2021. aastal lõpetanud vilistlased töötavad (vt joonis 2) valdavalt finants- (3 vastajat) ja IKT (3 vastajat) valdkonnas. 2022. aasta vilistlased on enim suundunud aga müügivaldkonda (2 vastajat). Lisaks küsimustikus toodud variantidele on kaks

vilistlast lisanud, et töötavad hetkel kultuuri- ja haridusvaldkonnas. Enamus 2023. aasta lõpetanud vilistlased töötavad teenindusvaldkonnas (4 vastajat), kuid on ka erandeid-kaubandus ja erinevatest valdkondadest kombineeritud töökoht.

Joonis 2. Töövaldkonna valik lõpetamisaasta järgi

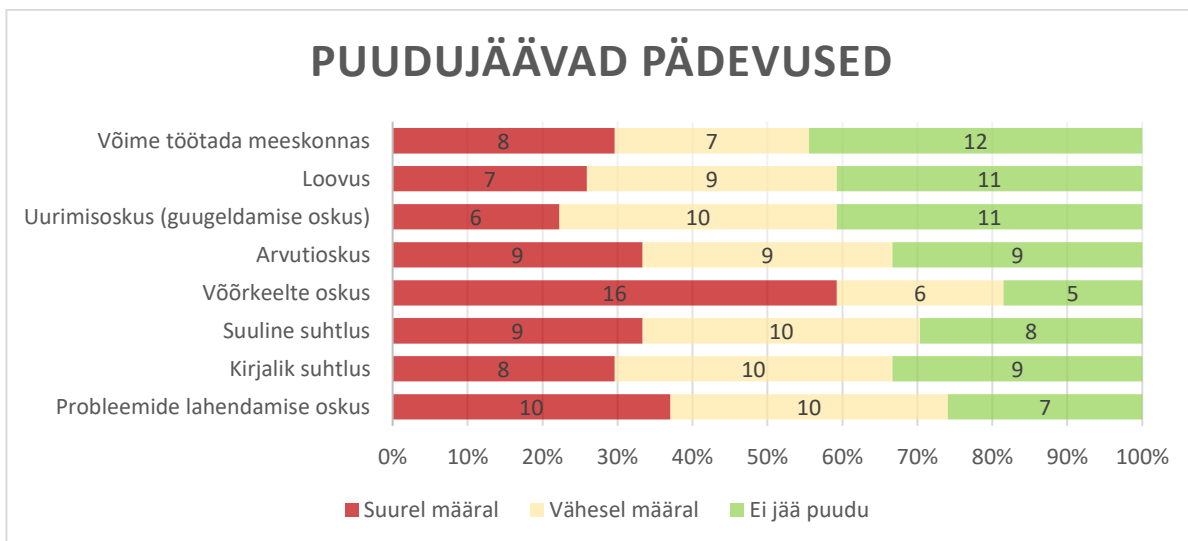
Joonisel 3 on toodud vilistlaste arvamused Pärnu kolledžis omandatud ettevõtluspädevused. Skaala, mille põhjal pädevusi hinnatakse, jaotub kolmeks. Kolmes jaos hinnatakse, kui suurel määral on antud pädevused arenenud Pärnu kolledži õpingute käigus. Vilistlased märkisid Pärnu kolledži õpingute käigus suurel määral arenenuks peamiselt kirjaliku suhtlusoskuse (14 vastajat), uurimis- ja arvutioskuse (kummalgi 11 vastajat). Mõõdukalt arenenud pädevused on probleemide lahendamise oskus ja (10 vastajat) ja loovus (12 vastajat). Vilistlased märkisid, et kõige vähem õpingute käigus arenenud oskus väljendub võõrkeeltes- seda tundsid 13 vastajat, mis moodustab peaaegu enamuse.

Joonis 3. Kolledžis omandatud pädevused

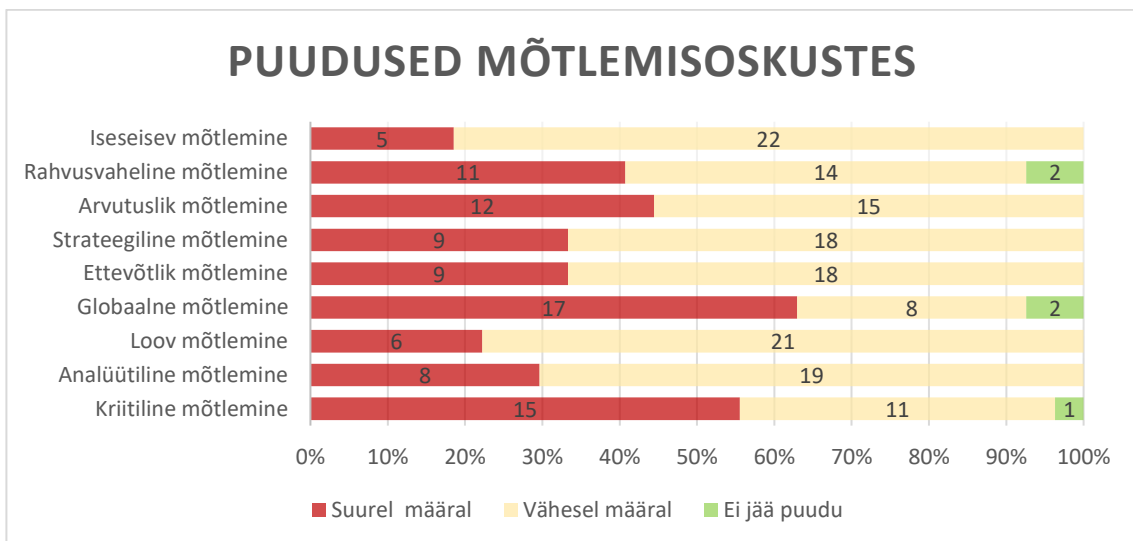
Enamus respondendid (15 vastajat) kasutavad harva Pärnu kolledžis omandatud pädevusi. 11 vastajat see-eest tunnevad, et nemad kasutavad mõnikord tööolukordades kolledžis omandatud pädevusi. Üks vilistlane aga leidis, et kasutab sageli omandatud pädevusi. Pole teada, kas vilistlased oskavad omandatud oskusi märgata.

Vilistlased tundsid tööalaselt puudust kõikidest oskustest- skaalal üle 50% poolehoidudest (vt joonis 4). Kõige enam tuntakse peale ettevõtlushariduse omandamist tööellu suundumisel puudust võõrkeeltest (16 vastajat) ja probleemide lahendamise oskusest (10 vastajat). Liites vastused „suurel ja vähesel määral“ kokku, tuntakse peamiselt puudust ka kirjalikust (18 vastajat) ja suulisest suhtlemisoskusest (19 vastajat). Vilistlased olid erimeelel aga arvutioskuse rakendamisega- nii suurel kui ka vähesel määral (18 vastajat) tunti, et arvutioskused ei ole piisavalt pädevad. Lisaks toodi välja järgmist: „Omandatud kompetentse on raske sellisel määral hinnata, sest ei tunne et oleksin enamus oskuseid kooli loengutest omandanud. Rohkem sain praktikatest ja muudest, loengute välistest tegevustest. Ei saa öelda, et loengutest midagi ei saanud, aga rohkem arutlusi ja diskuteerimist aitaks märkimisväärselt rohkem kaasa nt kriitilise mõtlemise, osapoolte kuulamise, info sünteesimise ja suhtlus oskustele,„

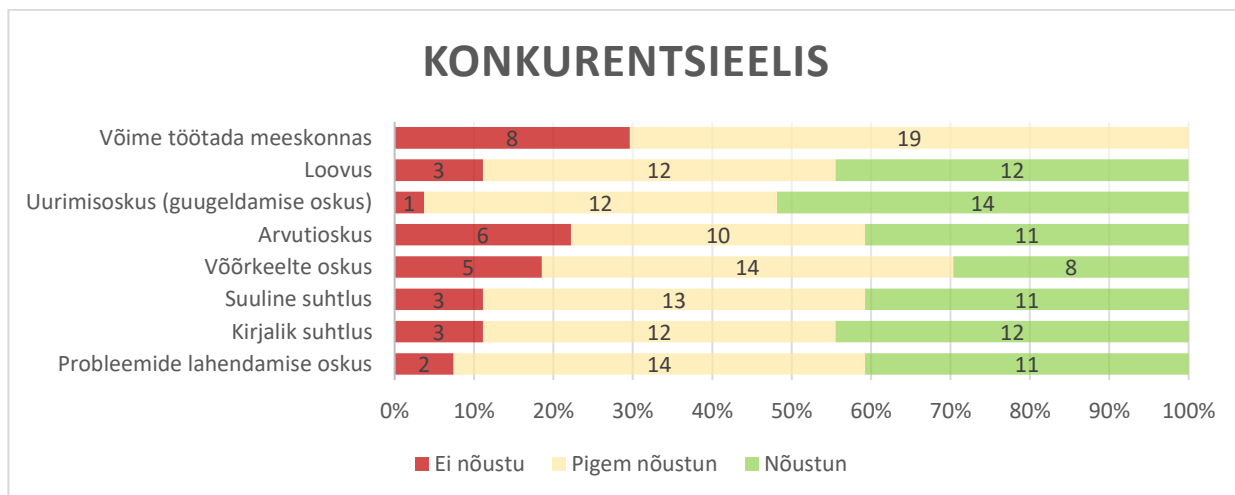
Joonis 4. Puudujäävad pädevused

Respondendid märkisid enamuse mõtlemisoskused 100% kas vähesel või suurel määral puuduvateks pädevusteks. Vaid vähesed vastused sisaldasid valikuvastust, et mõtlemisoskustest „ei jää puudu“. Üle 50% märgiti „suurel määral“ puudujääke (vt joonis 5) globaalses (17 vastajat) ja kriitilises (15 vastajat) mõtlemises. Skaalaväärtusega „vähesel määral“ on vilistlased hinnanud puudujääke iseseisvas (22 vastajat), arvutuslikus (15 vastajat), rahvusvahelises (14 vastajat), strateegilises (18 vastajat), ettevõtlikus (18 vastajat), loovas (21 vastajat) ja analüütilises (19 vastajat) mõtlemises.

Joonis 5. Puudused mõtlemisoskustes

Vilistlased hindasid enda konkurentsieelist tööturu ees (vt joonis 6). Tunnetuse põhjal nõustuti ühiselt üle 50% vaid uurimisoskuse eelisega (14 vastajat). Järgmiseks pidasid respondendid enda tugevusteks tööturul valdavalt loovust ja kirjalikku suhtlust. Vilistlased on aga ebakindlad, kuid siiski rohkem positiivselt kallutatud järgmiste oskuste konkurentsitunnetusele; võorkeelteoskusele, suulisele suhtlusele ja probleemide lahendamise oskusele. Kõige rohkem ollakse erimeel arvutioskusega, sest respondendid valisid kõiki valikuvariante võrreldes teistega võrdseimalt. Meeskonnas töötamise võimega ei nõustunud ükski respondent täielikult.

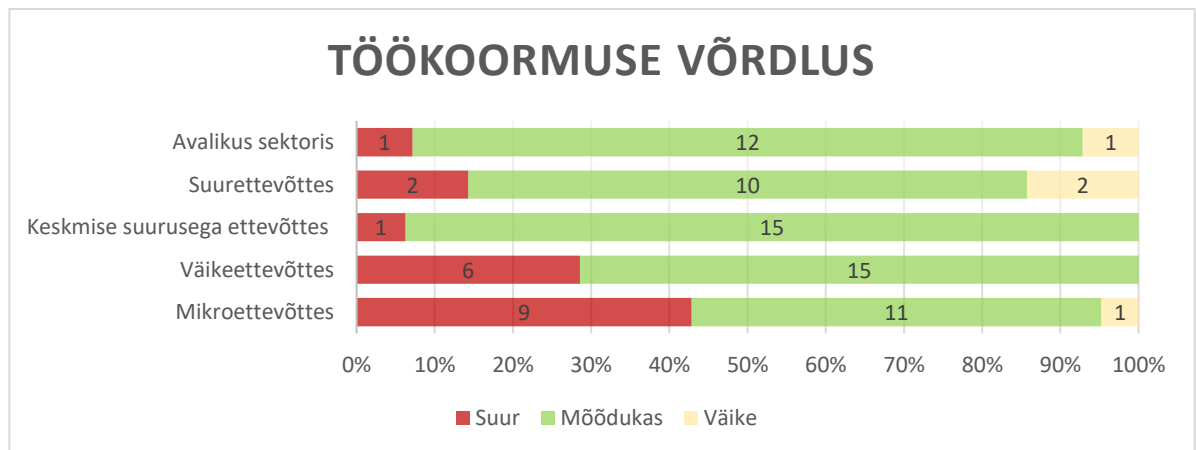
Joonis 6. Konkurentsieelis

Põhjusel, et ettevõtlusprogrammid on tänapäeval väga aktuaalsed ning arendavad, lisis autor küsimuse ka programmide kohta. Vaid 8 respondenti on osalenud ettevõtlusprogramides. Nendeks on: Changemakers Academy, ettevõtlusinkubaator, Starter Tartu, Starter Pärnu, Startup Day, Transferwise workshop, õpilasfirma. Enim läbitud programmid olid ettevõtlusinkubaator (3 vastajat), Starter Pärnu (2 vastajat) ja õpilasfirma (2 vastajat). Kui võrrelda ettevõtlusprogrammi läbinud vastajate vastuseid pädevuste rakendamisega, siis ei ole märgata teiste vastajatega suuri erinevusi, Programmid osalenud vilistlased andsid see-eest avatud vastusega küsimuses kommentaare programmide positiivse mõju kohta: ”Changemakers osalejana tundsin, et see arendas mind väga palju ja pani aluse minu ettevõtluse teekonnale”. Teine väide kinnitas eelmist: ”Ettevõtlusprogramm pani mind proovile ning arendas võistlusmomendis minu projektijuhtimise oskusi”. Kuid toodi välja ka negatiivset tagasisidet, mis kajastas, et Pärnu kolledži ettevõtlusprogramm ei vastanud ootustele ning programm ei olnud süvitsi läbi mõeldud.

Teooriat on võimaik ka Pärnu kolledžis praktikaga kinnistada. Kolledžis on kohustuslik iga kursuse jooksul teha õpingutega seotud praktikat, mille kestvus on ühel kursusel keskmiselt 234h. Respondendid hindasid praktikatunde valdavalt piisavaks (24

vastajat), vähemus tundis, et praktikatundidest jääb puudu (2 vastajat). Üks vilistlane ei mäletanud, kas praktikatundidest piisas uute oskuste omandamiseks või mitte.

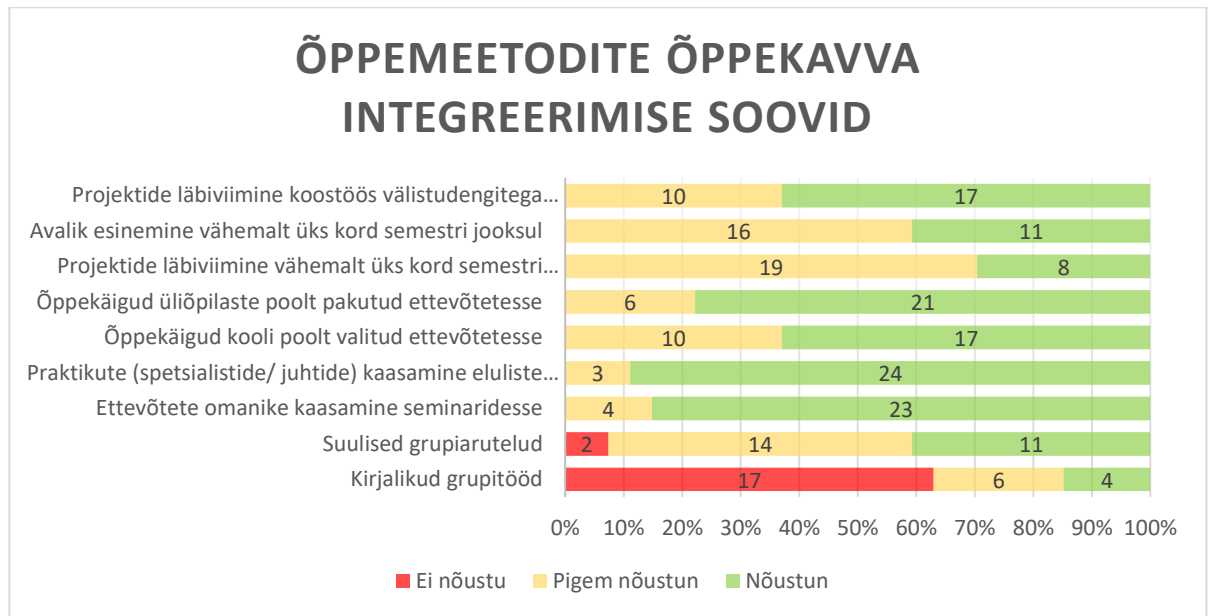
Enamus küsimustikus osalenud vilistlased tegid tutvumispraktikat mikro- (9 vastajat) ja väikeettevõttes (7 vastajat). Ettevõtluspraktikat aga ülekaalukalt väikeettevõttes (12 vastajat). Projektipraktika viidi läbi samuti valdavalt mikroettevõttes (13 vastajat). Vastavalt ettevõtte suurusele andsid vilistlased tagasisidet töökoormuse kohta. Valdavalt on respondendid praktikakoha töökoormusega rahul ning koormus vastab ettevõtte suurusele (vt joonis 7). Siiski on märgitud, et mikroettevõttes on 9 vastaja (21st) hinnangul töökoormus keskmisest suurem, mis võib tuleneda sellest, et mikroettevõttes ei ole omanikul/ töötajatel inimressursse juhendamiseks, kuna ettevõttes on palju tööd.

Joonis 7. Töökoormuse võrdlus praktikaorganisatsiooni suurusega

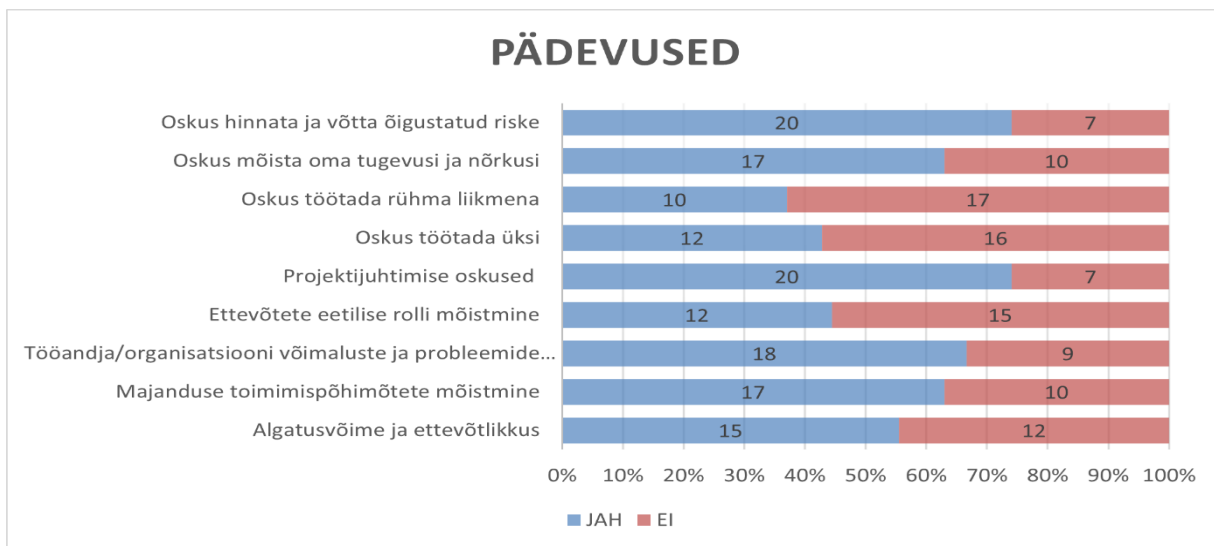
Valdav enamus tundis puudust kooli poolt pakutavatest praktikakohtadest (20 vastajat). 1 vastaja andis sõnalise kommentaari: ”Ei tea, et üldse oleks pakutud, ise pidin otsima”. Teine vastaja väitis, et ei mäleta, kas kool pakkus praktikakohti, sest praktikakohad leidis ta ise. Mõned respondendid aga tundsid puudust praktikakohtade valikust väljaspool Pärnut, sest koolivälisel ajal on tudengid oma kodulinnades, mis on Pärnust kaugemal.

Küsimustik andis vastajatele valikuvõimaluse erinevate õppemeetodite soovitamiseks (vt joonis 8). Selgelt enim valitud õppemeetodid olid seotud ettevõtete juhtide, spetsialistide ja omanike kaasamisega seminaridesse. Lisaks soovisid vilistlased suuremat kaasaráäkimise võimalust üliõpilastele seoses ettevõtete külastustega. Võrdselt nõustuvaid poolehoidusid said ka kooli poolt pakutavate ettevõtete külastused ja projektide läbiviimine välistudengitega.

Joonis 8. Õppemeetodite õppekavva integreerimise soovid

Antud pädevuste arendamisega seotud õppeained (vt joonis 9), mida respondendid soovivad õppekavas peamiselt fookuse alla võtta, on oskus hinnata ja võtta õigustatud riske (20 vastajat), projektijuhtimise oskused (20 vastajat) ning tööandja/organisatsiooni võimaluste ja probleemide mõistmise oskus (18 vastajat). Üle 50% valiti ka algatusvõime ja ettevõtlikkus, majanduse toimimispõhimõtete mõistmine ning oskus mõista oma tugevusi ja nõrkusi. Ülejäänud pädevusi ei peetud tulevases õppekavas niivõrd olulisteks.

Joonis 9. Pädevused

Küsimustiku teine plokk uuris, kas vilistlased on loonud oma ettevõtte ning millisel põhjusel. Neli respondenti on loonud oma ettevõtte õpingute käigus või peale kolledži lõpetamist aastatel 2020, 2021 ja 2024 (2 vastajat). Kõik neli vilistlast asutasid oma ettevõtte võimaluspõhiselt. Kaks vastajat ei kurtnud ettevõtte käivitusperioodil mõne oskuse puudumise tõttu takistusi, kuid 2 vastajat leidsid, et teadmistest jäi väheks. Üks vastaja mainis teadmatust turu ees, teine aga kurtis, et raskusi tekkis ettevõtte alustamisega: ”Segadust tekitas üldse kogu alustamine, dokumentatsioon, nõuded. Kui ettevõtte on asutatud, siis mis saab edasi? Arvete esitamine, raamatupidamine jms- kõik tuli juurde õppida”.

Oluline on arvestada üliõpilaste soovide ja ettepanekutega õppekava modifitseerimisel, sest hariduse sihtgrupp on üliõpilased.

2.3. Järeldused ja ettepanekud

Antud töö uurimisprobleemiks olid puudulikud andmed Pärnu kolledži ettevõtluseriala vilistlaste ettevõtluspädevuste tööalase rakendamise kohta. Probleemi aktuaalsus seisneb tänapäeva innovatiivses lähenemises ettevõtlusele, mistõttu peab õppekava muutuvate trendidega kaasas käima. Uurimisküsimused lähtuvad aga vilistlaste

ettevõtluspädevuste rakendamise tõenäoliselt, mis annab ülevaatliskuma kuvandi nende oskuste arenemisest kolledžis. Lähtuvalt kogutud andmetest saab teha järeldused, mis toovad välja ettevõtluseriala päevaõppe vilistlaste (lõpetanud alates 2021. aastast) tööalaste pädevuste rakendamise ja puudused- milliseid teadmisi ja oskusi nad tööalasel kasutavad ning millistest tunnevad puudust. Uuringutulemuste analüüsimine annab aluse järeldustele ja ettepanekutele.

Ettevõtluseriala lõpetanud vilistlaste valdkonnaalase karjäärilase suundumisel on mitmekesine, sest ettevõtluspädevusi rakendavad sageli lisaks ettevõtjatele ka juhid ja erineva kõrgusastmega spetsialistid (Tartu Ülikool, 2024). Lisaks on kõige hilisemad lõpetajad oma kogemustega kandideerinud valdavalt VKEdesse. Tuleb arvesse võtta, et vastanud vilistlastel puudub kolledži-järgne pikaajaline töökogemus, mistõttu on raskem tööd leida juhi või erineva kõrgusastmega spetsialisti ametipositsioonil. Varasematel lõpetajatel on aga kogemuste pagas eelduse kohaselt rohkem täienenud, et leida tööd iga suurusega ettevõttes ning laiema valikuga valdkonnades. (Gladwell, 2008, lk 39-40). Tulemusi seostada töökogemuse vastavusega- mida värskem lõpetanu, seda väiksem töökogemus antud erialas. Seega, kui vilistlase töökogemus ei vasta tööandja ootustele, on tal väiksem võimalus erialasele ametikohtale kandideerida. (Kim *et al.*, 2022, lk 1001)

Küsimustiku põhialuseks on teooriapeatükkides väljatoodud ettevõtluspädevused (Sorokin & Chernenko, 2022, lk 5; Wilton, 2008, 145-146), mille põhjal on koostatud ettevõtluseriala õppekavad (Venesaar *et al.*, 2018, 118; Arro, 2018, lk 30-32). tulemustest saab järeldada, et Pärnu kolledži ettevõtluseriala õppekava peamised väljundid vilistlase arvamuse kohaselt on kirjalik suhtlus ning uurimis- ja arvutioskus. Mõõdukal määral ka probleemide lahendamise oskus ja loovuse arendamine. Lisaks toodi avatud vastuse kujul välja, et ettevõtluspädevusi on raske hinnata ning positiivset mõju pädevustele tunti pigem praktikat tehes (1 vastaja). Kommentaari põhjal saab järeldada, et praktiline käsitlus aitab teooriat kinnistada (Varghese, *et al.*, 2012, lk 357). Küsimustikust selgus, et enamus respondentidest kasutavad Pärnu kolledžis omandatud pädevusi harva. Ülejäänud aga märkisid, et et nemad siiski mõnikord

kasutavad tööolukordades kolledžis omandatud pädevusi (vt joonis 5). Uuring oleks pidanud rohkem tähelepanu pöörama spetsiifilistemadele enesehindamisvahenditele (Venesaar et al., 2018, 131), sest pole teada, kas vilistlased oskavad omandatud oskusi hinnata.

Pärnu kolledži ettevõtlusõppekava väljundid ja mõju vilistlasele ei olnud aga vastavuses vilistlaste omandatud pädevuste rakendamisega tööülesannete täitmisel. Vilistlastelt arvamusel põhinevad andmed näitasid, et peale ettevõtlushariduse omandamist tööellu suundumisel jäi puudu kõikidest valikus olevatest oskustest. Kõige enam märgiti puudusi võõrkeelteoskuses (eesti, vene ja inglise keelest) ning tööalaste probleemide lahendamise oskuses. Lisaks nendele toodi välja, et puudusi esineb ka kirjalikus ja suulises suhtluses. Nii ettevõtluses kui ka laialdaselt igas töökeskkonnas on tänapäeval võõrkeeled, suhtlemine ja probleemide lahendamise oskus olulisel kohal. Lisaks olid vilistlaste enesehinnangul enim konkureerivaks pädevuseks tööturul märkinud uurimisoskuse. Ülejäänud vastused olid kohati erinevad, et nendest adekvaatseid järeldusi teha. Tulemustest saab aga siiski järeldada, et üliõpilased omandavad teadmisi erineva varjundiga vastavalt vanusele, varasemale kogemusele, iseloomuomadustele ja isiklikule taustale (Yorke, 2006, lk 2-14; Arro, 2018, lk 32).

Eelnevalt välja toodud pädevused on omavahel seotud ka mõtlemisoskustega, mida peetakse tuleviku pädevustena väga olulisteks (Tilk *et al.*, 2024, lk 1-2). Respondendid märkisid kõik mõtlemisoskused kas suurel või vähesel määral puudujäävateks. Tulemuste analüüsimine viib järelduseni, et Pärnu kolledži ettevõtlusõppekava (Tartu Ülikool, 2024) ei ole piisavalt fookust suunanud üliõpilase mõtlemiskompetentside arendamisele.

Ettevõtluse ja projektijuhtimise õppekava tudengitel on iga aasta kohustuslik teostada õpingutega seotud praktika. Uuringus küsiti vilistlaste rahulolu praktikakoha töökoormusega. Valdavalt olid vilistlased praktikakoha töökoormusega rahul ning koormus vastas nende arvates ettevõtte suurusele. Sellegipoolest leiti, et mikroettevõttes on töökoormus keskmisest suurem. Negatiivsest hinnangust

töökoormusele saab järeldada, et mikroettevõttes on vähe inimressursse, kes praktikanti juhendaks (Tilk *et al.*, 2024, lk 1-2). Lisaks tundsid enamus respondentidest puudust kooli poolt pakutavate praktikakohtade valikust nii Pärnus kui ka väljaspool Pärnut.

Lisaks kohustuslikule praktikale on väljaspool kooli võimalik osaleda ettevõtlusprogrammides, kuid vaid vähesed respondendid kasutasid antud võimalust. Enamus vaba vastuse kujul edastatud kommentaarid kinnitasid, et kui ettevõtlusprogrammid on õppijakesksed, siis need on piisavalt arendavad ning võivad tudengile avada võimaluse ettevõtlusmaailma (Partei, 2023, lk 13-42).

Vilistlased said küsimustiku esimese poole lõpus teha soovitusi, milliste pädevustega seotud õppemeetodeid peaks Pärnu kolledži ettevõtlusõppekava sisaldama. Vastavalt enim valitud pädevustele ja õppemeetoditele tehakse ettepanekud ettevõtlusosakonnale. Pädevused on osa ettevõtlusõppe raamistikust, mis tähendab, et nende pädevustega seotud õppeaineid võiks ettevõtlusõppekava sisaldada (Euroopa Komisjon, 2018).

Küsimustiku teine plokk uuris vilistlaste ettevõtlusega alustamist peale kõrgkooli. 27st respondentist neli on loonud oma ettevõtte aastate vahemikus 2020-2024 ning vaid kaheksa on osalenud ettevõtlusprogrammides. Kõik neli vastajat on loonud oma ettevõtte võimaluspõhiselt, mis viitab sellele, et vilistlased oskasid näha võimalust ettevõtte loomiseks (Lisi, 2017, lk 238). Pole teada, kas oskus võimalust ära tunda tuleb omandatud ettevõtlusharidusest või elukeskkonnast. Ettevõtete loomise vähesest trendist vilistlaste seas võib järeldada, et vilistlased ei ole saanud teooriat praktikaga piisavalt kinnistada ning napib kas oskustest, teadmistest või julgusest. Seega on inimestel, kes osalevad ettevõtluskursustel, suurem tõenäosus alustada oma äri ja sellega ellu jääda võrreldes nendega, kes ettevõtluskursustel ei osale. (Bawuah *et al.*, 2006, lk 1).

Käesolevast tööst lähtuvalt, tehakse järgnevad ettepanekud Pärnu kolledži ettevõtlusosakonnale:

- õppekava vajab õppijakeskset lähenemist- arvestada tuleb nende erinevate iseloomuomaduste, oskuslikkusega praktikat rakendada, haridusliku tausta iseloomu, kogemuste ja arusaamaga ettevõtluspädevustest (Yorke, 2006, lk 2-14; Arro, 2018, lk 32);
- suunata ettevõtluse ja projektijuhtimise õppekavas suurem fookus võõrkeelte praktiseerimisele (inglise ja vene keel), suulisele ja kirjalikule väljendusoskusele ja ettevõttega alustamise dokumentatsioonile;
- rakendada rohkem aktiivõppe meetodeid kaasates elulisi tööülesandeid õppetöösse: tööalaste probleemide lahendamise ülesanded (nt ärijuhtumite lahendamine), rollivahetusmängud (Euroopa Ühenduste Komisjon, 2006, lk 6; Arro, 2018, lk 75)
- ettevõtete juhtide, spetsialistide ja omanike sagedasem kaasamine seminaridesse (Bai ja Li, 2023);
- kultuuridevahelise meeskonnatöö arendamine läbi projektide, mis aitavad üliõpilastel mõista kultureelisi erinevusi ärilisel tegevusel (Bai ja Li, 2023);
- arendada mõtlemisoskusi läbi erinevate ülesannete (globaalne, kriitiline, arvutuslik ja rahvusvaheline mõtlemine) (Sorokin & Chernenko, 2022, lk 5);
- leida viise, kuidas kasvatada tudengi eneseteadvust ja riskitunnetust (Nabi *et al.*, 2010, lk 397-400);
- viia läbi väljakutsuvaid ülesandeid projektijuhtimise oskuste arendamiseks;
- ettevõtlusprogrammide toimumisest pidevalt teavitada või tudengi vabal valikul ühe programmi kohustuslikuks muutmine et ärgitada üliõpilases huvi ettevõtte loomise ja iseseisva töö vastu;
- luua tudengile võimalus kaasa rääkida õppereiside korraldamisel;
- kooli, tööandjate ja erialaühenduste (näiteks Audiitorkogu, Eesti Raamatupidajate Kogu jne) senisest tihedamale koostööle rõhumine (Tilk *et al.*, 2024, lk 1-2), et kool saaks üliõpilasele pakkuda suuremat praktikaorganisatsioonide valikut.

Potentsiaalsed ettevõtted peavad nägema piisavat kasutegurit, et neis tekiks huvi praktikantide värbamisel;

- pakkuda praktikaorganisatsioonidele koolitusi, mis sisaldavad juhendamisoskuste arendamist (Maaravi, *et al.*, 2021, lk 269-270).

Arvestada tuleb üliõpilaste erinevustega- iseloomujoonte, kultuuri ja kogemustega. Selleks, et arvestada eelnevate erinevustega, tuleks lähemalt tutvuda iga ettevõtluseriala kursusega- millised on nende ootused ja kui erinevad on nende kogemused ja teadmised. Seda informatsiooni tundes saab ettevõtlusosakond ja ka õppejõud luua õppijakeskseid tingimusi.

KOKKUVÕTE

Lõputöö ajendiks oli puudulik informatsioon Pärnu kolledži ettevõtluseriala vilistlaste ettevõtluspädevuste rakendamise kohta ning vajadus õppekava täiustamise järele. Vajadus õppekava täiustamise järele on pidevalt oluline, et püsida ettevõtlusmaastikuga sarnases tempos.

Ettevõtluse hüppeline kasv on mõjutanud selle aktuaalsust positiivses suunas. Laialdase ettevõtlusmaastiku tõttu on tekkinud nõudlus ettevõtlushariduse järele. Ettevõtlusega seotud pädevusi on integreeritud õppekavadesse alatest lasteaiast kuni kõrgkoolideni. Juba noores eas sisendatakse õpilastele ettevõtlikku hoiakut ja põhiteadmisi. Kaasaegsel ajastul on oluline rakendada innovaatilist lähenemist ettevõtlusele, kuna see aitab mõista uuenduslikke meetodeid, pidevalt muutuvaid trende ja turunõudlust. Seetõttu peaksid ettevõtluseriala õppekavad sisaldama kaasaegseid ja innovaatilisi õppemeetodeid. Arvestada tuleb üliõpilaste erinevustega-iseloomujoonte, kultuuri ja kogemustega.

Uuring toetus kombineeritud meetodile, milleks koostati struktureeritud küsimustik ja tehti ülevaatlik dokumendianalüüs Pärnu kolledži õppekavast ja ajaloost. Küsimustik jaotus kahte teemaplokki. Esimene teemaplokk käsitles peamiselt vilistlaste ettevõtluspädevuste rakendamist ja küsimusi praktika piisavuse kohta. Esimene teemaplokk kogus andmeid vilistlaste tajutud puudustest ja küllusest Pärnu kolledži õppekavas olevate ettevõtluspädevuste osas. Teine teemaplokk oli suunatud vilistlastele, kes on õpingute käigus või peale seda loonud oma ettevõtte. Plokk keskendus andmetele, mis käsitlevad ettevõtlusõpingute olulist väljundit vilistlastele – piisavad teadmised ettevõtte loomiseks. Olulised väljundid tulevad esile ka esimeses

teemaplokis. Nendeks on teadmiste omandamine edasipidiseks töötamiseks ja projektijuhtimiseks erinevates ettevõtetes.

Uurimistulemustele toetudes tehakse ettepanekud Pärnu kolledži ettevõtlusosakonnale tõhustamaks ettevõtluse ja projektijuhtimise õppekava. Peamine soovitusettepanek on üliõpilaste erinevustega arvestamine- tutvumine iga ettevõtluseriala kursusega aitab vastata nende ootustele. Tutvumise jooksul võimaldaks kool üliõpilasele kaasaraäkimise võimaluse oma õpiteekonna kujundamiseks. Kogutud informatsioon aitab luua õppijakeskseid tingimusi ja vajadusel muuta ka õppeainete sisu. Vastavalt vilistlaste tajutud puudustele Pärnu kolledži õppekavas, tehakse soovitusi suunata fookus peamistele võõrkeeltele, eneseväljendusoskusele, äridokumentatsioonile ja erinevatele mõtlemisoskustele. Kaasata rohkem elulisi tööülesandeid (nt ärijuhtumite lahendamise näol), rollivahetusmänge ning kooliväliseid külalisi seminaridesse. Rollivahetusmängud aitavad kinnitada üliõpilase teoreetilisi teadmisi praktiliste oskustega. Lisaks kurdeti, et kooli poolt pakutavate praktikaorganisatsioonide valik on kesine, eriti väljaspool Pärnut. Ettepanek ettevõtlusosakonnale on rõhuda kooli, tööandjate ja erialaühenduste senisest tihedamale koostööle. Tegevused väljaspool kooli, näiteks õppeekskursioonid ja ettevõtlusprogrammid avardavad silmaringi ning on olulised komponendid õpingute vältel. Küsimustikus selgus, et soov ettevõtlusprogrammidele on olemas- ettepanek on erinevatest programmidest teavitamine või kohustuslikuks muutmine.

VIIDATUD ALLIKAD

- Arro, G., Jaani, J., Loogma, K., Malleus-Kotšegarov, E., Titov, E., Toding, M., Täks, M., Venesaar, U. (2018). *Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemne arendamine Eestis*. Tallinn: Haridus- ja Noorteamet. Salvestatud <https://www.digar.ee/arhiiv/et/raamatud/223229>
- Arro, G., Malleus, E., Jaani, J., & Olvik, A. (2018). Ettevõtluspädevust toetavate programmide mõju õpilaste võimekuse ja loovusega seotud uskumuste ning sotsiaalsete oskuste kujunemisele. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri. Estonian Journal of Education*, 6, 39–65. <https://doi.org/10.12697/eha.2018.6.2.03>
- Bawuah, K., Buame, S., & Hinson, R. (2006). Reflections on entrepreneurship education in African tertiary institutions. *Acta Commercii*, 6(1), 1–9. <https://doi.org/10.4102/ac.v6i1.78>
- Benz, M. (2005, oktoober 1). *The Relevance of Procedural Utility for Economics* [SSRN Scholarly Paper]. Rochester, NY. <https://doi.org/10.2139/ssrn.840424>
- Chou, C.-M., Shen, C.-H., Hsiao, H.-C., & Chen, S.-C. (2017). Tertiary Students' Entrepreneurial Career Intentions of Entrepreneurship-Embedded Internship Programs. *Studies in Higher Education*, 42(11), 2116–2133. (Routledge. Available from: Taylor & Francis, Ltd. 530 Walnut Street Suite 850, Philadelphia, PA 19106. Tel: 800-354-1420; Tel: 215-625-8900; Fax: 215-207-0050; Web site: <http://www.tandf.co.uk/journals>). <https://doi.org/10.1080/03075079.2015.1125596>
- CV Keskus. (2016). Vajad kandideerimiseks töökogemust – mine praktikale. Salvestatud 3. veebruar 2024, <https://www.cvkeskus.ee/2374>
- Doctoral School of Business Administration, Bucharest University of Economic Studies, Bucharest, Romania, & Doan, K. H. (2021). THE RELATIONSHIP BETWEEN ENTREPRENEURSHIP AND NATIONAL COMPETITIVENESS. *THE ANNALS OF THE UNIVERSITY OF ORADEA. ECONOMIC SCIENCES*, 30(2), 65–76. [https://doi.org/10.47535/1991AUOES30\(2\)007](https://doi.org/10.47535/1991AUOES30(2)007)

- Eesti Pank. (2009). *Eesti majanduskriis 2008.aastal*. Salvestatud https://haldus.eestipank.ee/sites/default/files/publication/et/Aastaaruanne/2008/_17.pdf
- Euroopa Komisjon. (2003). *Definition of micro, small and medium-sized enterprises adopted by the commission*. Salvestatud <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:124:0036:0041:en:PDF>
- Euroopa Komisjon. (2008). *Entrepreneurship in higher education, especially within non-business studies*. Salvestatud [file:///C:/Users/Kasutaja/Downloads/entr_highed_en%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Kasutaja/Downloads/entr_highed_en%20(1).pdf)
- Euroopa Ühenduste Komisjon. (2006). *Ühenduse Lissaboni kava elluviimine: Ettevõtliku meelelaadi edendamise hariduse ja õppimise kaudu*. Salvestatud <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0033:FIN:ET:PDF>
- Felicetti, A. M., Corvello, V., & Ammirato, S. (2024). Digital innovation in entrepreneurial firms: A systematic literature review. *Review of Managerial Science, 18*(2), 315–362. <https://doi.org/10.1007/s11846-023-00638-9>
- Gartner, W., & Vesper, K. (1994). Experiments in entrepreneurship education: Successes and failures. *Journal of Business Venturing, 9*, 179–187. [https://doi.org/10.1016/0883-9026\(94\)90028-0](https://doi.org/10.1016/0883-9026(94)90028-0)
- Gautam, M. (2015). Entrepreneurship Education: Concept, Characteristics and Implications for Teacher Education. *Shaikshik Parisamvad, 5*, 21–35.
- Gladwell, M. (2011). *Outliers: The story of success*. New York: Back Bay Books. Salvestatud <https://englishonlineclub.com/pdf/Malcolm%20Gladwell%20-%20Outliers%20-%20The%20Story%20of%20Success%20%5bEnglishOnlineClub.com%5d.pdf>
- Gorman, G., Hanlon, D., & King, W. (1997). Some Research Perspectives on Entrepreneurship Education, Enterprise Education and Education for Small Business Management: A Ten-Year Literature Review. *International Small Business Journal: Researching Entrepreneurship, 15*(3), 56–77. <https://doi.org/10.1177/0266242697153004>
- Grzybowska, K., & Łupicka, A. (2017, oktoober 11). *Key competencies for Industry 4.0*. 250–253. <https://doi.org/10.26480/icemi.01.2017.250.253>
- Idris, I. (2016). *Economic impacts of humanitarian aid*. Salvestatud <https://www.gsdr.org/wp-content/uploads/2016/01/HDR1327.pdf>

- Jürgenson, A. (2010). *Vajadusettevõtlus Eestis: Levik, probleemid ja ettevõtjate rahulolu*. Salvestatud <https://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2014/03/2010-Vajadusettevotlus-eestis.pdf>
- Kim, Y.-A., Kim, K.-A., & Tzokas, N. (2022). Entrepreneurial Universities and the Effect of the Types of Vocational Education and Internships on Graduates' Employability. *Studies in Higher Education*, 47(5), 1000–1009. (Routledge. Available from: Taylor & Francis, Ltd. 530 Walnut Street Suite 850, Philadelphia, PA 19106. Tel: 800-354-1420; Tel: 215-625-8900; Fax: 215-207-0050; Web site: <http://www.tandf.co.uk/journals>). <https://doi.org/10.1080/03075079.2022.2055324>
- Lima, E., Lopes, R. M., Nassif, V., & Silva, D. (2015). Opportunities to Improve Entrepreneurship Education: Contributions Considering Brazilian Challenges**. *Journal of Small Business Management*, 53(4), 1033–1051. <https://doi.org/10.1111/jsbm.12110>
- Lisi, G. (2017). Entrepreneurial earnings and entrepreneurial choice in a search and matching model of the labor market. *Journal of Small Business & Entrepreneurship*, 29(3), 237–249. <https://doi.org/10.1080/08276331.2017.1289649>
- Long, J. (2016, aprill 27). The Importance Of Practice – And Our Reluctance To Do It. Salvestatud 3. veebruar 2024, Harvard Business Publishing website: <https://www.harvardbusiness.org/the-importance-of-practice-and-our-reluctance-to-do-it/>
- Maaravi, Y., Heller, B., Hochman, G., & Kanat-Maymon, Y. (2021). Internship Not Hardship: What Makes Interns in Startup Companies Satisfied? *Journal of Experiential Education*, 44(3), 257–276. <https://doi.org/10.1177/1053825920966351>
- MaCorr. (2024). Sample size calculator for Market Research Surveys | MaCorr Research. Salvestatud 17. mai 2024, <https://www.macorr.com/sample-size-calculator.htm>
- Mertsina, T. (2022, oktoober 9). Kas Eesti majandus on nüüd kriisidele vastupidavam? Salvestatud 5. aprill 2024, Swedbanki blogi website: <https://blog.swedbank.ee/majanduskeskkond/kas-eesti-majandus-on-nuud-kriisidele-vastupidavam>
- Muñoz, P., & Cohen, B. (2018). Sustainable Entrepreneurship Research: Taking Stock and looking ahead. *Business Strategy and the Environment*, 27(3), 300–322. <https://doi.org/10.1002/bse.2000>

- Nabi, G., Holden, R., & Walmsley, A. (2010). From student to entrepreneur: Towards a model of graduate entrepreneurial career-making. *Journal of Education and Work*, 23(5), 389–415. <https://doi.org/10.1080/13639080.2010.515968>
- O'Donnell, P., Leger, M., O'Gorman, C., & Clinton, E. (2023). Necessity Entrepreneurship. *Academy of Management Annals*. <https://doi.org/10.5465/annals.2021.0176>
- Partei, M. (2023). *Ettevõtlus- ja karjääriõppe programm Edu ja Tegu 2016–2023*. Haridus- ja Teadusministeerium. Salvestatud <https://harno.ee/sites/default/files/documents/2024-01/2016%E2%80%932023.pdf>
- Pepple, G., & Enuoh, R. (2020). *ENTREPRENEURIAL COMPETENCIES: A REQUIRED SKILL FOR BUSINESS PERFORMANCE*. 8, 50–61.
- Pilt, V. (n.d.). *VKE definitsioon*. Salvestatud https://eas.ee/wp-content/uploads/2021/03/VKE_definitsiooni_selgitus.pdf
- Popper, M., & Lipshitz, R. (1993). Putting Leadership Theory to Work: A Conceptual Framework for Theory-based Leadership Development. *Leadership & Organization Development Journal*, 14(7), 23–27. <https://doi.org/10.1108/01437739310047001>
- Research Scholar at Punjabi University, & Dhaliwal, A. (2016). Role Of Entrepreneurship In Economic Development. *International Journal of Scientific Research and Management*. <https://doi.org/10.18535/ijstrm/v4i6.08>
- Riggio, R. E., & Lee, J. (2007). Emotional and interpersonal competencies and leader development. *Human Resource Management Review*, 17(4), 418–426. <https://doi.org/doi:10.1016/j.hrmr.2007.08.008>
- Samwel Mwasalwiba, E. (2010). Entrepreneurship education: A review of its objectives, teaching methods, and impact indicators. *Education + Training*, 52(1), 20–47. <https://doi.org/10.1108/00400911011017663>
- Sarkar, S., Rufin, C., & Haughton, J. (2018). Inequality and entrepreneurial thresholds. *Journal of Business Venturing*, 33(3), 278–295. <https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2017.12.009>
- Schmitz, J. A. (2021, märts 9). Because of Monopolies, Income Inequality Significantly Understates Economic Inequality. Salvestatud 17. jaanuar 2024, <https://doi.org/10.21034/wp.777>

- Smallbone, D., & Venesaar, U. (s.a.). *The State of Small and Medium-Sized Enterprises in Estonia on the Way to Accession*. Salvestatud <http://pdc.ceu.hu/archive/00001562/01/enterprises.PDF>
- Sorokin, P. S., & Chernenko, S. E. (2022). Skills as declared learning outcomes of entrepreneurship training in higher education institutions across the globe: Classification and analysis with a focus on thinking skills. *Thinking Skills and Creativity*, 46, 101177. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2022.101177>
- Tartu Ülikool. (2022a). Ajalugu. Salvestatud 4. märts 2024, Tartu Ülikool website: <https://parnu.ut.ee/et/ajalugu>
- Tartu Ülikool. (2022b). Ettevõtluse ja projektijuhtimise eriala praktikad. Salvestatud 4. märts 2024, Tartu Ülikool website: <https://parnu.ut.ee/et/ettevotluse-ja-projektijuhtimise-eriala-praktikad>
- Tartu Ülikool. (2024, veebruar 1). Ettevõtlus ja projektijuhtimine. Salvestatud 4. veebruar 2024, <https://ut.ee/et/oppekavad/ettevotlus-ja-projektijuhtimine>
- Tilk, R., Kruusmaa, E.-K., SA Kutsekoda. (2024). *Oskusvajadus arvestusalal ja ärinõustamises*. Salvestatud <https://uuringud.oska.kutsekoda.ee/assets/files/arvestusala/1-arvestusala-teemaleht-oskusvajadus.pdf>
- Varghese, M. E., Parker, L. C., Adedokun, O., Shively, M., Burgess, W., Childress, A., Bessenbacher, A. (2012). Experiential Internships: Understanding the Process of Student Learning in Small Business Internships. Salvestatud 6. aprill 2024, <https://doi.org/10.5367/ihe.2012.0114>
- Venesaar, U., Täks, M., Arro, G., Malleus, E., Loogma, K., Mädamürk, K., ... Toding, M. (2018). Model of entrepreneurship competence as a basis for the development of entrepreneurship education. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri. Estonian Journal of Education*, 6(2), 118–155. <https://doi.org/10.12697/eha.2018.6.2.06>
- Williams, N., & Williams, C. (2014). RETRACTED ARTICLE: Beyond necessity versus opportunity entrepreneurship: Some lessons from English deprived urban neighbourhoods. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 10, 1–18. <https://doi.org/10.1007/s11365-011-0190-3>
- Wilton, N. (2008). Business graduates and management jobs: An employability match made in heaven? *Journal of Education and Work*, 21(2), 143–158. <https://doi.org/10.1080/13639080802080949>

Yorke, M. (2006). *Employability in Higher Education: What It Is, What It Is Not*.
 Salvestatud file:///C:/Users/Kasutaja/Downloads/Employability-
 whatitisHEA.pdf

Lisa 1. Struktureeritud küsimustik

Küsimus	Teoreetiline alus								
Sugu 1) Mees 2) Naine									
Mis aastal lõpetasite Tartu Ülikooli Pärnu kolledži? 1) 2021 2) 2022 3) 2023									
Millise suurusega ettevõttes töötate? 1) Mikroettevõttes (kuni 10 töötajat); 2) Väikeettevõttes (kuni 50 töötajat); 3) Keskmise suurusega ettevõttes (kuni 250 töötajat); 4) Suurettevõttes (rohkem, kui 250 töötajat) 5) Töötan avalikus sektoris	(Euroopa Komisjon, 2003)								
Millises valdkonnas töötate? 1) Finantsvaldkond 2) Müük 3) Teenindus 4) Turundus 5) Personal 6) (IKT) 7) Muu	(Tartu Ülikool, 2024; Tilk <i>et al.</i> , 2024, lk 1-2)								
Kui suurel määral arenesid Pärnu kolledžis õpingute käigus antud pädevused (k.a. praktikakogemus)? <table border="1" data-bbox="363 1696 954 1866"> <thead> <tr> <th></th> <th>Vähesel määral</th> <th>Mõõdukalt</th> <th>Suurel määral</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Probleemide lahendamise oskus</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		Vähesel määral	Mõõdukalt	Suurel määral	Probleemide lahendamise oskus				(Wilton, 2008, lk 145-146)
	Vähesel määral	Mõõdukalt	Suurel määral						
Probleemide lahendamise oskus									

1)	Kirjalik suhtlus																																			
	Suuline suhtlus																																			
	Võõrkeelte oskus (inglise, eesti ja vene keel)																																			
	Arvutioskus																																			
	IT- või tarkvaraoskus																																			
	Uurimisoskus (guugeldamise oskus)																																			
	Loovus																																			
	Võime töötada meeskonnas																																			
	<p>Kui tihti kasutate õpingute käigus omandatud pädevusi tööalaselt? *Loevad ka teadmised näiteks klienditeadlikkumast käitumisest ja ettevõtlikkust mõtlemisest</p> <p>1) Harva 2) Mõnikord 3) Sageli</p>																																			
	<p>Mil määral jääb antud pädevustest tööülesannete täitmisel puudu?</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Vähesel määral</th> <th>Mõõdukalt</th> <th>Suurel määral</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Probleemide lahendamise oskus</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Kirjalik suhtlus</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Suuline suhtlus</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Võõrkeelte oskus (inglise, eesti ja vene keel)</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Arvutioskus</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>IT- või tarkvaraoskus</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Uurimisoskus (guugeldamise oskus)</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>						Vähesel määral	Mõõdukalt	Suurel määral	Probleemide lahendamise oskus				Kirjalik suhtlus				Suuline suhtlus				Võõrkeelte oskus (inglise, eesti ja vene keel)				Arvutioskus				IT- või tarkvaraoskus				Uurimisoskus (guugeldamise oskus)		
	Vähesel määral	Mõõdukalt	Suurel määral																																	
Probleemide lahendamise oskus																																				
Kirjalik suhtlus																																				
Suuline suhtlus																																				
Võõrkeelte oskus (inglise, eesti ja vene keel)																																				
Arvutioskus																																				
IT- või tarkvaraoskus																																				
Uurimisoskus (guugeldamise oskus)																																				

	Loovus																																													
	Võime töötada meeskonnas																																													
<p>Mil määral jääb mõtlemisoskustest tööülesannete täitmisel puudu?</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Suurel määral</th> <th>Vähesel määral</th> <th>Ei jää puudu</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Kriitiline mõtlemine</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Analüütiline mõtlemine</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Loov mõtlemine</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Globaalne mõtlemine</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Ettevõtlik mõtlemine</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Strateegiline mõtlemine</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Arvutuslik mõtlemine</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Rahvusvaheline mõtlemine</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Iseseisev mõtlemine</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>							Suurel määral	Vähesel määral	Ei jää puudu	Kriitiline mõtlemine				Analüütiline mõtlemine				Loov mõtlemine				Globaalne mõtlemine				Ettevõtlik mõtlemine				Strateegiline mõtlemine				Arvutuslik mõtlemine				Rahvusvaheline mõtlemine				Iseseisev mõtlemine				(Sorokin & Chernenko, 2022, lk 5)
	Suurel määral	Vähesel määral	Ei jää puudu																																											
Kriitiline mõtlemine																																														
Analüütiline mõtlemine																																														
Loov mõtlemine																																														
Globaalne mõtlemine																																														
Ettevõtlik mõtlemine																																														
Strateegiline mõtlemine																																														
Arvutuslik mõtlemine																																														
Rahvusvaheline mõtlemine																																														
Iseseisev mõtlemine																																														
<p>Millistes ettevõtlusprogrammides olete osalenud? Näiteks õpilasfirmade programm, ettevõtlusinkubaator, „Ettevõtlusteater“ jms.</p> <p>.....</p>						(Arro et al., 2018, lk 39)																																								

<p>Millise suurusega ettevõttes või asutuses tegite:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Mikro- ettevõttes</th> <th>Väike- ettevõttes</th> <th>Keskmise suurusega ettevõttes</th> <th>Suur- ettevõttes</th> <th>Töötan avalikus sektoris</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Tutvumispraktikat</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Ettevõtluspraktikat</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Projektipraktikat</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>							Mikro- ettevõttes	Väike- ettevõttes	Keskmise suurusega ettevõttes	Suur- ettevõttes	Töötan avalikus sektoris	Tutvumispraktikat						Ettevõtluspraktikat						Projektipraktikat						(Varghese, <i>et al.</i> , 2012, lk 357; Long, 2016; Tilk <i>et al.</i> ,
	Mikro- ettevõttes	Väike- ettevõttes	Keskmise suurusega ettevõttes	Suur- ettevõttes	Töötan avalikus sektoris																									
Tutvumispraktikat																														
Ettevõtluspraktikat																														
Projektipraktikat																														

					2024, lk 1-2)
Kuidas vastab töökoormus praktikakoha suurusele?					(Varghese, <i>et al.</i> , 2012, lk 357; Long, 2016; Tilk <i>et al.</i> , 2024, lk 1-2)
	Suur koormus	Mõõdukas koormus	Väike koormus	Ei kehti	
Mikroettevõttes					
Väikeettevõttes					
Keskmise suurusega ettevõttes					
Suureettevõttes					
Töötan avalikus sektoris					
Kuidas hindad praktika tundide (234h) piisavust?					(Gladwell, 2008, lk 39-40)
1) Pigem ei olnud piisav 2) Pigem oli piisav 3) Täiesti piisav 4) Muu					
Millised õppimismeetodeid peaks Pärnu kolledžis rohkem kasutusele võtma? Mitu valikut					
		Ei nõustu	Pigem nõustun	Nõustun	
Kirjalikud grupitööd					
Suulised grupiarutelud					
Ettevõtete omanike kaasamine seminaridesse					
Praktikute (spetsialistide/ juhtide) kaasamine eluliste kogemuste ja probleemide jagamiseks seminarides					
Õppekäigud kooli poolt valitud ettevõtetesse					(Bai ja Li, 2023)

	Õppekäigud üliõpilaste poolt pakutud ettevõtetesse					
	Projektide läbiviimine vähemalt üks kord semestri jooksul					
	Avalik esinemine vähemalt üks kord semestri jooksul					
	Projektide läbiviimine koostöös välisstudengitega (rahvusvaheline koostöö)					
<p>Milliste pädevuste arendamisega seotud õppeained võiks Pärnu kolledži õppekavva rohkem integreerida? Mitu valikut</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) „Algatusvõime ja ettevõtlikkusega” seotud teadmised, oskused ja hoiakud; 2) Majanduse toimimispõhimõtete mõistmine; 3) Tööandja/organisatsiooni võimaluste ja probleemide mõistmine; 4) Ettevõtete eetilise rolli mõistmine, (nt kuidas ettevõtted saavad kaasa aidata ühiskonna arengule); 5) Projektijuhtimise oskused (oskus kavandada, organiseerida, juhtida, delegeerida, analüüsida, suhelda, kontrollida, hinnata, esindada ja läbi rääkida) Oskus töötada ükski; 6) Oskus töötada rühma liikmena; 7) Oskus mõista oma tugevusi ja nõrkusi; 8) Oskus hinnata ja võtta õigustatud riske; 9) Muu: 						(Euroopa Komisjon, 2018)
<p>Kas soovite midagi lisada?</p> <p>.....</p>						
<p>Teine küsimuste plokk</p>						
<p>Kas olete loonud oma ettevõtte?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Jah 2) Ei 						

<p>Kas asutasid ettevõtte:</p> <p>1) Vajaduspõhiselt 2) Võimaluspõhiselt 3) Polegi loonud 4) Muu</p>	<p>(Jürgenson, 2010, lk 3; Williams & Williams, 2014, lk 14)</p>
<p>Kas ettevõtte asutamisel ja käivitusperioodil esines/ esineb teie mõningate oskuste puudumise tõttu takistusi? Kui jah, siis milliseid?</p> <p>.....</p>	<p>(Nabi et al., 2010, lk 397-400)</p>

SUMMARY

APPLICATION OF ENTREPRENEURIAL COMPETENCES BY GRADUATES OF THE UNIVERSITY OF TARTU PÄRNU COLLEGE'S ENTREPRENEURSHIP PROGRAM

Mirell Eksi

The motivation for the thesis was the insufficient information regarding the application of entrepreneurial competencies among graduates of the Pärnu College entrepreneurship program and the need for curriculum enhancement. The need for curriculum improvement is continuously important to keep pace with the entrepreneurial landscape.

The rapid growth of entrepreneurship has positively influenced its relevance. Due to the widespread entrepreneurial landscape, there is a demand for entrepreneurship education. Entrepreneurial competencies have been integrated into curricula from kindergarten to higher education. Entrepreneurial attitudes and basic knowledge are instilled in students from a young age. In the modern era, it is important to apply an innovative approach to entrepreneurship, as it helps understand innovative methods, constantly changing trends, and market demand. Therefore, entrepreneurship curricula should include modern and innovative teaching methods. Consideration must be given to students' differences in character, culture, and experience.

The study relied on a quantitative method, for which a structured questionnaire was developed. The questionnaire was divided into two thematic blocks. The first block mainly addressed the application of entrepreneurial competencies by graduates and questions about the adequacy of internships. The first block collected data on graduates'

perceived deficiencies and abundance of entrepreneurial competencies in the Pärnu College curriculum. The second block was aimed at graduates who have created their own businesses during or after their studies. The block focused on data related to the significant outcome of entrepreneurship studies for graduates – sufficient knowledge to start a business. Significant outcomes also emerge in the first thematic block, such as acquiring knowledge for future work and project management in various companies.

Based on the research findings, proposals are made to enhance the entrepreneurship and project management curriculum at Pärnu College. The main recommendation is to consider students' differences, as familiarity with each entrepreneurship course helps meet their expectations. During the familiarization process, the school would provide students with the opportunity to contribute to shaping their learning path. The collected information helps create learner-centered conditions and, if necessary, modify the content of courses. According to the perceived deficiencies in the Pärnu College curriculum, recommendations are made to focus on key foreign languages, communication skills, business documentation, and various thinking skills. More real-life tasks (such as solving business cases), role-playing games, and external guests in seminars should be included. Role-playing games help reinforce students' theoretical knowledge with practical skills. Additionally, it was complained that the selection of internship organizations offered by the school is poor, especially outside Pärnu. A recommendation for the entrepreneurship department is to emphasize closer collaboration between the school, employers, and professional associations. Activities outside the school, such as study trips and entrepreneurship programs, broaden horizons and are important components during studies. The questionnaire revealed a desire for entrepreneurship programs, and the suggestion is to inform about or make participation in various programs mandatory.

Lihthtsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Mirell Eksi,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihthtsentsi) minu loodud teose

TARTU ÜLIKOOLI PÄRNU KOLLEDŽI ETTEVÕTLUSERIALA VILISTLASTE
ETTEVÕTLUSPÄDEVUSTE TÖÖALANE RAKENDAMINE,

mille juhendaja on Ilona Kandelin,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, alates pp.kk.aaaa kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihthtsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Mirell Eksi

17.05.2024